

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Libri XV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

occidendo alienum. Respondet D. Thomas in solut. 2. argumēti, id verum esse quoad damnum in rebus possessis, quæ sunt in possidentis potestate: non item quoad damnum in naturalibus vel spiritualibus bonis, quæ non subsunt dominio libero voluntatis nostræ. Sic enim grauius peccat qui occidit seipsum, quam qui alterum.

Ex excellentia demum tertij modi aggruari quoque peccatum, confirmat: quia ratio grauius peccatur, quanto peccatum plures tangit. Sic enim peccatum quod committitur in personam publicam, vt in Principem qui totius multitudinis personam gerit, est grauius, quam quod committitur in aliquam personam priuatam; prout indicatur est Exod. 22. cum specialiter dicitur: Principi populi tui non maledicere. Similiter iniuria quæ fit personæ magni nominis & famæ, grauior est cæteris paribus quam facta alteri; quia redundat in scandalum plurimorum. Hæc D. Thom.

68. Cuius doctrinæ restinximus per illa verba, cæteris paribus, propterea quod eiusdem actus possunt esse plures male circumstantiæ; illeque actus qui ex aliquarum absentia videri potest peccatum minus graue, ex aliarum concursu censeri potest grauius. Vnde aliqui solunt quæstionem, An maius peccatum sit occidere peccatorem, quam iustum: inquitentes quod quamuis ex circumstantia personæ in quam peccatur, grauius peccatum sit occidere iustum: tamen ex circumstantia effectus seu nocimenti consequentis ex peccato, nempe ex damnatione peccatoris (si occidenti constet hanc securam) peccatum grauius esse occidere peccatorem. In qua re & id genus aliis diiudicandis, considerandum est quando iustitiae vel charitatis ordo, ob conditionem personæ in quam peccatur, magis peruertatur.

69. Iam quando ex hac obiecti circumstantia aggrauetur peccatum intra eandem speciem, vel mutando speciem, iudicandum est iuxta tertiam generalem regulam in præced. cap. 3. propositam. Nempe cum inducit nouam cum recta ratione repugnantiam, aggrauare mutando speciem: cum verò non inducit, aggrauare intra eandem speciem. Itaque furtum rei sacræ ex circumstantia obiecti, nempe quod sit res Deo sacrata: sicut & homicidium quo Sacerdos occiditur; ex eo, quod fit personæ Deo sacratæ, accipit speciem sacrilegij: vt & homicidium quo pater necatur, accipit speciem parricidij, eo quod fit patris: quia tales conditiones habent specialem repugnantiam cum recta ratione: quandoquidem non tantum malum est occidere Sacerdotem vel patrem, vt homo est, sed etiam vt Sacerdos vel pater est. Similiter malum est furari rem sacræ, non tantum quia aliena est; sed etiam quia sacræ est.

Furtum autem rei pretiosioris, & homicidium personæ iustioris, ex talibus circumstantiis obiecti, aggrauantur intra eandem speciem: quia repugnantia cum recta ratione, quam talia peccata ex eis accipiunt, eiusdem speciei est, cum ea quam ex obiecto habent. Namque rem alienam pretiosioris; siue vt alienam, siue vt pretiosioris surripere, malum est ob hanc vnam eandemque rationem quod veritum sit quodcumque alienum sibi vsurpare invito domino. Similiter occidere hominem bonum; siue vt hominem, siue vt bonum: ob eandem rationem malum est: nempe quod non liceat priuata auctoritate occidere: & ita de aliis.

Quando verò istiusmodi aggrauatio sit vel non sit in infinitum, cognoscendum est per ea quæ in sequenti lib. tradentur de ratione inter se discernendi peccatū mortale & veniale. Atque hæc hæc hactenus de circumstantiis. Quam circumstantiæ debeant vel possint omitti in confessione, addendum est, nisi iam traditum esset in præced. lib. 6. cap. 4. parte posteriori, dubio sexto. In assignanda autem ratione distinguendi inter malitiam essentialē & accidentalem, nihil est quod immoremur: quia id nihil facit ad grauitatem peccati diiudicandam in foro penitentiali: cum ex accidentali, ea perinde constituantur & augeatur, ac ex essentiali: quandoquidem vtraque similiter includit repugnantiam cum recta ratione. legeque æterna.

L A V S D E O.

LIBER QVARTVS, ET TOTIVS OPERIS DECIMVSQVINTVS.

DE GENERALI PECCATORVM VARIETATE, in qua consistit ratio quadam de illis in genere iudicandi.

PRÆFATIO.

Generalis ratio iudicandi de peccatis, duplex est: vna iudicandi generaliter, an aliquid sit peccatum, nec ne: quam Deo iuuante hæcenus persecuti sumus. Altera de eo quod consistit peccatum esse, iudicandi generaliter cuius modi peccatum ipsum sit. Quæ ratio consistit in cognitione generalis veritatis peccatorum, seu inceptis Deo quoque iuuante a nobis tradenda: propositis variis modis, quibus peccata generaliter inter se distinguuntur. Ex obiecto igitur distinguuntur peccata dupliciter: vno modo (iuxta illud posterioris ad Corinth. cap. 17. Mude mus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus) quod alia sint carnalia, quæ flagitia: & alia spiritualia, quæ scelera dicuntur. Altero modo, quod alia sint in Deum alia in proximum, alia in nos ipsos: quia indicat Apostolus ad Tit. 2. admonens vt sobrie, quoad nos: iuste quoad proximum: & pie quoad Deum: viuamus in hoc seculo. Ex causa verò efficiente dupliciter item: vno modo, quod alia sine ex ignorantia, alia ex infirmitate seu perurbatione, & alia ex malitia. Altero modo, quod alia sint cordis, alia oris, & alia operis. Ex ordine præterea ad præcepta quorum transgressione peccantur: quod alia sint commissionis, contra negatiua: & alia omissionis, contra affirmatiua præcepta. Ex effectu deinde, qui est reatus seu obligatio ad penam: quod alia sint mortalia, & alia venialia: cuius postremæ distinctionis consideratio est huius instituti maxime propria. Cætera autem, de quibus D. Thom. 2. 2. qu. 72. ad illud, si penultimam excipias, non multum faciunt: ideoque nobis satis erit paucis eas declarasse: docendo scilicet quæ peccata dicantur carnalia, quæ spiritualia, quæque cætera, quod fiet in 1. cap. 1. In 2. verò explicabitur dicta distinctio penultimam in peccatum commissionis, & omissionis: & in 3. distinctio ipsa in peccatum mortale & veniale. Ac demum in 4. & sequentibus tradentur regule iudicandi de peccato, siue mortale an veniale.

CAPVT I.

Quæ dicantur peccata carnalia, quæ spiritualia, quæque nonnulla alia.

SVMMARIVM.

1. Diversi modi quibus nomen peccati carnis accipiuntur.
2. Explicatio diuisionis peccati, quod aliud sit contra Deum, aliud contra proximum, & aliud contra nos ipsos.
3. Quæ peccata dicantur ex ignorantia.
4. Quæ ex infirmitate.
5. Quæ ex malitia.
6. Tres modi, quibus distinctio peccatorum in peccata cordis, oris, & operis intelligi potest.
7. Quomodo eadem sit tantum in diuersos gradus eiusdem peccati; & quomodo tale peccatum sit in confessione exprimentum.

Peccata carnalia dupliciter dicuntur: vno modo generaliter, de quibusuis peccatis quatenus nascuntur ex sensualitate (quo nomine intelligitur appetitus sentiens prout repugnat rectæ rationi) quæ a D. Paulo ad Rom. 8. carnis nomine significatur: eaque acceptioe idem Apst. ad Galat. 5. inter opera carnis seu peccata carnalia numerat hæreses & inuidias quæ peccata sunt maxime spiritualia. Altero modo specialiter dicuntur de peccatis quæ delectatione carnis, id est, corporis perfici sententur: quia in illis voluntatis cōsensu, quo peccatū perficitur, terminatur in delectatione corporis percepta tactu vel gustu; cuius generis sunt luxuria & gula: hocq;

modo

modo sumuntur peccata carnis cum distinguuntur à spiritua-
libus: quorum nomine significantur ea in quibus consensus
voluntatis terminatur in aliqua interiori delectatione ani-
mæ: cuius generis sunt superbia, ambitio, inanis gloria, ira,
invidia, timor & auaritia quæ quàmvis habeat obiectum materia-
le, in delectatione cui voluntas consentit in illius perpetratione,
est spiritualis, & interior animæ. Communi autem loquedi
vñ peccatum carnis strictissime accipi solet pro sola luxuria.

De peccatis in Deum, in proximum, & in nos ipsos anno-
tandum est: quamuis omne peccatum nostrum sit contra Deum,
qui per illud offenditur; & contra nos ipsos, cum nocet nobis:
tamen ex ordine quem debemus in vita retinere, tum ad
Deum, tum ad proximum, tum etiam ad nos ipsos: aliud dicitur
esse in Deum: nempe illud, quod repugnat virtuti nos
ordinanti, seu bene afficienti erga Deum: vt infidelitas, bla-
sphemia, desperatio, odium Dei, impietas, superstitio, im-
penitentia, quæ sunt peccata contra fidem, spem & charita-
tem ac virtutes Religionis, & penitentia, quæ Deum habe-
nt pro obiecto. Aliud verò in proximum, quod scilicet dire-
ctè pugnat contra virtutem, quæ ordinatur bene afficimus ad
proximum: vt furtum, homicidium, immiserordia, quæ pu-
gnant cum iustitia & misericordia. Aliud denique in nos ip-
sos, vt fornicatio, crapula, & quocumque eiusdem generis,
repugnans temperantiæ per quam ad nos ipsos redimur bene
aff. &c. Ad quod peccati genus spectat illud, quod pecu-
liari ratione dicitur peccatum contra naturam: eo quod ad-
uersetur non solum rationis inclinationi, quæ est hominibus
propria (qua ex parte contra naturam esse, commune, est ei
cum omni peccato) sed etiam inclinationi animalis, quam
homo habet cum bestiis communem: vt peccatum nefan-
dum, ex D. Thom. 1. 2. quæst. 94. artic. 3. ad 2.

Peccata ex ignorantia dicuntur, quæ ab ignorantia vincibi-
li voluntarium diminuent procedunt. Dixi, ab ignorantia
vincibili (de qua antea lib. 11. ca. tertio) quia ignorantia in-
vincibilis excusat omnino à peccato. Dixi, voluntarium diminue-
re: quia quando in actu morali, ignorantia nihil ad voluntarium,
vel inuoluntarium confert, vt ignorantia comitans, (de
qua in eodem lib. 11. cap. 2.) vel quando auget voluntarium, vt
ignorantia affectata de qua ibidem, peccatum non dicitur esse ex
ignorantia, quia non habet primam suæ malitiæ radicem in
ignorantia. Nō quidem cum hæc fuerit comitans: quia talis,
sicut nihil confert ad voluntarium, ita nec ad peccatum, vt in
eodem cap. 2. expostum est. Nec item cum fuerit affectata:
quia tunc primam radicem malitiæ habet in voluntate pec-
candi per quam ignorantia affectatur.

Peccata verò ex infirmitate dicuntur quæ oriuntur ex pas-
sione seu motione appetitus sensitui, allicientis voluntatē
ad consentiendum (de qua in cap. quinto eius libri 11. de iure
ad deo libertatem illius in agendo minuuntis. Quod addo, quia
si talis passio sit remissa, quæ nihil fere voluntatem commo-
ueat, nec quidquam perturbet rationem, non sufficit ad con-
stituendum peccatum ex infirmitate: quia nihil fere dimi-
nuit libertatem in voluntatis actu: ideoque malitia, non in ipsa
passione, sed in voluntatis deprauatione primam suam
radicem habere censetur. Quæ ratio etiam confirmat passio-
nem, quæ propter consuetudinem vehementior est, non con-
stituere peccatum ex passione; quando consuetudo est volun-
taria: seu quando quis vult in consuetudine perseverare: quia
prima radix peccati, est potius voluntas praua, quam passio.
Si quem verò preniteat præteritis consuetudinibus, ipse que fa-
ciat quod in se est ad repugnandum illi: peccatum ex tali con-
suetudine ortum, iudicandum est ex passione esse.

Peccata denique ex malitia dicuntur, quæ cum non pro-
ueniant ex ignorantia vel ex passione, committuntur cum
plena voluntatis libertate. Namque homo ex malitia peccare
iudicatur iuxta D. Thomam 1. 2. quæst. 78. art. 1. quando neque
passione impulsus, neque ignorantia iuris aut facti obcau-
tus, prode sciens tum in vniuersali, tum in particulari rem
malam esse, & nocere animæ: sponte tamen ac peruersè illam
eligit, ob rationem alicuius boni minoris, quam in ea cernit:
nempe boni vtilis vel delectabilis, quod anteposit bono ho-
nesto, quod maius est. Cuius prauæ electionis causas D. ipse
Thom. in sequent. art. 3. tradit esse; tum prauum habitum,
consuetudinemque; tum prauam aliquam corporis disposi-
tionem; tum etiam præsumptionem de misericordia Dei;

tum demum voluntatis libertatem.

Huius tripartitæ diuisionis peccatorum D. Greg. meminit
in expositione tertij Psal. penitentialis, ad versum. Et qui in-
quirebat, &c. J adferens in exemplum peccati ex ignorantia
illud D. Pauli dicentis in prior ad Timotheo, cap. 1. Qui prius
fuit blasphemus & persecutor, sed misericordiam consecutus
sum, quia ignorans faci. In exemplum secundi, peccatum D.
Petri, qui timore mortis negauit Christum Marci 14. In ex-
plum tertij, peccatum Iudæorum, qui consilium inierunt
quomodo Christum morti traderent, quem tot miracula fa-
cientem videbant.

Cæterum peccatum commissum ex infirmitate, dici solet
contra patrem esse, cui attribuitur potentia: & commissum ex
ignorantia, esse contra filium, cui attribuitur sapientia: & com-
missum ex malitia, esse contra Spiritum sanctum, cui attribui-
tur bonitas. Quod Nauarr. in Enchir. cap. 23. num. 126. annotat;
Addit sextuplex esse peccatum in Spiritum sanctum, propo-
nitque rationem eius quod Matth. 12. dicitur ipsum esse irre-
missibile: non quod non condonetur verè contrito: sed quod
per eius generis peccata abiciantur media quibus habetur
remissio peccatorum. Sunt enim desperatio, qua spes veniæ:
præsumptio, qua timor Domini: impenitentia, qua dolot
præteritorum: obstinatio qua cautio futurorum: impugna-
tio agnitæ veritatis, qua cognitio veritatis abiicitur. De qua
re ex Institutio D. Thom. 2. 2. quæst. 14.

De peccatis cordis, oris & operis notandum est ex Calet.
1. 2. qu. 72. art. 7. distinctionem qua peccatum in ea distinguitur,
relata: am in cap. Super tribus De peccatis, dist. 1. tribus mo-
dis posse intelligi. Primum, vt sit in species distinctas, & com-
pletas: sicque peccata cordis dici quæ naturā suā perficiuntur
in corde, seu interiore actu animæ: vt odium, auaritia. Pecca-
ta oris verò quæ perficiuntur in ore: vt conuulium & menda-
cium. Ac demum peccata operis quæ perficiuntur opere; vt
homicidium, furtum, multa que alia.

Secundò intelligi posse, vt sit in diuersas species incom-
pletas; & ita peccatum cordis dicitur, quod cum natum sit o-
pere compleri, solo consensu committitur, vt turpis cogita-
tio in quam interius consentit quis, absque voluntate perpe-
trandi ipsum opus turpe. Peccatum autem oris dicitur, cum
ad consensum verba adduntur absque executione operis: vt
cum quis oblectatur verbis obscenis, sed non habet propo-
situm implendi opus carnis. Peccatum demum operis di-
citur, cum consentiendo prorumpitur in opus.

Postremò intelligi posse, vt sit in diuersos gradus & quasi
partes eiusdem peccati: quales censentur quæ iam propositæ
sunt species incomplete, quando peccata cordis & oris ex
intentione peccantis ordinantur ad peccatum operis: ita vt
ex eis consistat vna actio in genere moris; vt cum quis pri-
mum cogitat de committenda fornicatione, & deinde verbis
ad id sollicitat mulierem, actandem scelus meditatam opere
complet. Peccatum enim ipsius est vnum in genere moris,
ex D. Thom. in cit. artic. 7. ad 3. etiam si partes habeat interrump-
tas. Atque ad illud sufficienter declarandum in confessio-
ne, satis est quidem ipsam exprimere per vltimum suum gra-
dum: nempe per opus; dicendo exempli gratia, commissi
fornicationem: non tamen per alios, vt dicendo cogitationē
habui de fornicatione cui consensi: aut sollicitavi mulierem
ad fornicandum. Ratio est quam attigit Nauarr. in Enchir. pra-
lud. 7. num. 24. quod cum in tali peccato opus externum sup-
ponat interiorem voluntatem deprauatam, & verba quæ in-
ter hanc & illud intercedere solent: is qui de illo confitetur,
de his quoque implicite confiteri censetur: non autem con-
tra; quia voluntas praua esse potest, tam cum verbis, quam
sine verbis: & tam quæ exeratur, quam quæ non exeratur in
opus.

CAPVT II.

De diuisione peccati in peccatum commissum & in
peccatum omissionis.

S V M M A R I V M.

- 8 Ratio distinctionis peccati in peccatum commissum & in pecca-
tum omissionis.
- 9 Quomodo interdum vtrumque tale peccatum sit eiusdem speciei.
- 10 Omissio duplex, & de qua hic sermo.

- 11 Ordinis quos omisio habet, tum ad actus quos impedit, tum ad eos ex quibus procedit.
- 12 Regula iudicandi quis actus sit causa omissionis mala, & qui per eam vitietur.
- 13 Omisio mala non vitiat actus, qui comitantur quidem ipsius causam, sed non sunt ipsius causa.
- 14 An quando voluntati omittendi impletionem præcepti, causa omissionis superadditur, nouum peccatum committi censetur.
- 15 Quando cum omissione causa illius sit in confessione aperienda.
- 16 Difficultas de tempore quo committitur peccatum omissionis.
- 17 Resolutio difficultatis.
- 18 Excusatur a peccato exterioris omissionis, is quem de precedente interiori peruenit, antequam eadem exterior sequeretur.
- 19 Solutio objectionum in contrarium.
- 20 Ex quibus spectanda sit grauitas peccati omissionis.

8. **C**um peccatum nihil sit aliud, quam legis æternæ transgressio: ac legem æternam transgredi possumus, vel agendo quod ipsa, per præceptum negatiuum declarata, agi vetat: vel non agendo, quod nobis per præceptum affirmatiuum manifestata, agi iubet. Ideo peccata alia commissionis esse dicuntur: nimirum ea quæ sunt transgressiones præceptorum negatiuorum: vt exempli gratia horum Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies. Alia verò esse omissionis: nempe ea quæ sunt transgressiones affirmatiuorum præceptorum: vt De diligendo Deo: De honorandis parentibus: De ieiunanda Quadragesima, & aliorum eiusmodi, quando incumbit necessitas illa seruandi. Quod addo, quia cum præceptum affirmatiuum non obliget (vt loquuntur) ad semper; quo tempore non incumbit necessitas illius implendi, non peccatur peccato omissionis. Inducuntur autem duo ista peccatorum genera, commissionis inquam, & omissionis, per illa verba Matt. 23. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.]

9. Neque ea sic inter se pugnant, quin in ratione morum, interdum in vnam speciem conueniant: vt cum proueniunt ex eodem motiuo, eademque virtuti & eodem modo opponuntur: velut furtum & omisio restitutionis rei alienæ, ad eandem iniustitiæ speciem pertinent; quia ex eodem motiuo proueniunt, nempe ex cupiditate augendi rem propriam: eademque virtuti & eodem modo, per vsurpationem scilicet rei alienæ inuito domino, opponuntur. Atque de peccatis quidem commissionis, nihil speciale occurrit dicendum, quod addatur ad ea quæ ante de peccatis in genere tradita sunt. De peccatis verò omissionis occurrunt quædam specialiter obseruanda.

De peccato omissionis obseruanda.

SECTIO PRIOR.

10. **P**rimum est, duplicem esse omissionem: vnam eius quod quis potest, sed non tenetur facere: alteram, eius quod quis & potest & tenetur facere (prout quisque tenetur illud quod imponitur per præceptum affirmatiuum, quando iudicio viri prudentis, necessitas adest illius implendi) per solam hanc posteriorem constituuntur peccata omissionis. Ratio est, quia vt omisio imputeretur alicui ad peccatum, non sufficit ipsum posse agere illud quod omittit: sed adhaerere vt agere teneatur: prout patet ex eo, quod aliqui Deo imputandum esset ad peccatum, quod omittat impedire perpetrations peccatorum, quas impedire potest. Id autem absurdum est. Itaque si quis videat vincetum protipicentem se ex carcere, nec impediat cum possit; omisio eiusmodi imputatur ei ad peccatum, si custos sit carceris: quia vt potuit, sic tenebatur impedire. Si verò non sit custos carceris, quia non teneretur impedire, talis omisio non imputatur ei ad peccatum: sicut omisio gubernationis nauis (quod est exemplum D. Thome 1.2. q. 6. art. 3.) ex qua secutum est naufragium: imputatur quidem ei gubernatori qui potuit & tenebatur gubernare; non item ei qui quauis potuerit, non tamen tenebatur.

11. Secundum est: omissionem ipsam, ex qua appellatur peccata omissionis, ordinem habere ad duplicem actum) quo actus nomine intellige non tantum physicam operationem, sed etiam illud omne quod potest habere rationem actus moralis, & cadere sub præceptum, vt manere domi, vel in lecto, armatum esse, & similia, quæ non sunt operationes physice) nempe & ad eum actum ad quem aliquod affirmatiuum

præceptum obligat: siue, quod idem est, ad impletionem alicuius præcepti affirmatiui; hic & nunc obligantis: & ad actum qui causa est liberè omittendi seu non implendi præceptum affirmatiuum, quando est implendum.

Quod quidem aduerte posse dupliciter fieri: vno modo per se & directè: nimirum per actum voluntatis, qui in ipsam omissionem feratur, siue formaliter, vt cum quis nō vult audire factum quando tenetur: siue interpretatiuè, vt cum quis neque vult, neque noluit audire factum: sed commoditatem audiendi sibi oblatam neglexit. Altero modo per accidens & indirectè: hocque rursus dupliciter: priore quidem modo, vt ille actus comitetur omissionem; sicut censetur, quando is est talis, vt cum eo non possit confiteri obseruatio præcepti affirmatiui tunc implendi. Exemplum est, cum quis die festo ludit eo tempore quo audiendum est factum. Is enim actus ludendi comitatur omissionem facti; quia cum eo consistere non potuit obseruatio præcepti Ecclesiastici de audiendo sacro, tunc temporis implendi. Posteriore verò modo, vt actus ille antecedit omissionem: prout censetur, cum allaturus est impedimentum agendi, ne ipse impleat præceptum affirmatiuum quando tenetur implere: vt si quis ad multam noctem potet, indeque fiat vt sequenti die dormiat eo tempore quo tenetur audire sacrum: illa enim potatio facta est potanti impedimentum implendi præceptum de audiendo sacro, quando audire tenebatur.

Tertium est, omissionem iuxta illud iacobi cap. 4. Scienti bonum & non facienti peccatum est illi) sortiri rationem peccati, eo ipso, quod sit priuatio actus quem quis omittit, tunc cum tenetur aliquo præcepto affirmatiuo illum exercere; sicut & commissio peccatum est, eo ipso, quod quis exeret actum à quo abstinere tenetur præcepto negatiuo. Nam quemadmodum præceptum negatiuum violatur perpetratione actus, per illud prohibiti: ita etiam violatur affirmatiuum, omissione actus per ipsum imperati.

Quartum est, omissionem malam effundere suam malitiam in actum aliqui licitum, à quo ipsa procedit tanquam ex causa. Sic studium, quatenus causa est omissionis facti eo tempore, quo ex præcepto Ecclesiæ audiri debet, peccatum est. Nam aliquid malum esse eo ipso, quod causa est peccati, patet: tum quia communitur ex eo probatur, Deum non causare peccatum; quod aliqui malus esset & peccaret. Tum quia constat vitandas esse occasiones peccatorum, etiam si non essent alias vituperabiles: vt v. g. vitandum esse ingressum in aliquam domum, si futurus sit illis occasio scandali, aut tibi occasio ruiq; Sic enim D. Palus in cap. 14. epist. ad Rom. & in cap. 8. prioris ad Corinth. damnat eum carnium, alius licitum, per quem proximus scandalizatur. Tum quia circumstantia effectus seu damni secuti, afficit moraliter actum ex quo sequitur. Quare & omisio mala, quæ damnum est spiritale, malitia sua afficiet actum ex quo tanquam ex causa sua procedit. Tum demum quia is qui vult actum aliquem quatenus est causa omissionis, vult etiam, saltem virtute omissionem ipsam: atque adeo vult illam mala voluntate, vt pote se extendente ad aliquid legi æternæ repugnans. Eodem enim affirmatiuo præcepto, quo actus aliquis directè præcipitur: indirectè consequenter prohibentur ea quæ illum tollunt, quando poni debet. Nam vt præceptum obligat, ad seruanda omnia quæ sunt necessaria ad ipsius impletionem, sic & ad vitanda omnia, quæ eandem impletionem, tollunt.

Cæterum ad cognoscendum quis actus, causa sit omissionis, indeq; malus: hæc regula obseruanda est. Illum actum esse talem censendum, qui & per se primò eligitur; & secundum se, incommpossibilis est cum obseruatione illius præcepti, cuius omissionem peccatur. Talis enim vete erit causa omissionis malæ, etiã si alias bonus esset nisi contingeret ipsi esse impletionem præcepti maioris illo, cuius obseruatio mittitur: quia tunc non vitietur ab omissione, sed omissionem à vitio liberaret. Sic quia præceptum maius est de subuenièdo parenti extrema necessitate laboranti, quàm de audienda Missa in die festo: is qui, vt subueniat parenti taliter laboranti, non audit Missa factum in die festo, non peccat.

Actus verò alij qui secundum datè eliguntur cum primatio illo, quem supponimus esse omissionis causam; quia ipsi non sunt similiter causa (vt ex eo patet, quod illis non positis, p-

inde ac positus, virtute solius eius actus quem comitantur, omissio ipsa sequeretur) sialias ex obiecto & circumstantiis, boni sunt; non redduntur mali ex ipsa omissione mala: vt augmento est, quod alioqui suaderi non posset omitterenti, vt se in illis occuparet potius, quam maneret omnino otiosus; quod absurdum est. Itaque si aliquis ob frigus, vel aliud eiusmodi, maneat domi quo tempore Missa ei audienda est ex praecepto; interimque dum domi manet, studet ne otiosus sit, vel recitat horas canonicas: mansio quidem mala est, non tamen studium & recitatio horarum canonicarum, illo tempore: quoniam mala omissio non est effectus horum, sicut est illius.

14. Quantum est. Illum, qui post voluntatem praeteritam omitterendi impletionemalicuius praecepti, apponit causam ex qua sequitur omissio: committere nouum peccatum: vt Sacerdotem, qui cum antea decreuisset non recitare officium diuinum, proiicit Breviarium suum in fluuium; vnde se reddit impotentem ad recitandum tempore eo quo tenetur, ipsa enim proiectione committit nouum peccatum (siquidem in ea saltem virtualiter renouatur voluntas praua omitterendi id ipsum officium) ac peccatum numero distinctum à priore praua voluntate: eiusdem speciei tamen cum ea in genere moris: sicut & propositum occidendi, atque occisio sunt homicidia eiusdem speciei in genere moris. Quod si ex voluntate omitterendi officium diuinum, statim abiceret Breviarium in fluuium, abiectione non censetur peccatum distinctum numero, sed vnum (quia non interueniret voluntatis renouatio) inde tamen propterea aggregatum, quod esset voluntas agendi aliquid ex quo sequitur occasio omissionis, quibus officium diuinum omittitur multis diebus. Namque vnus talis actus aequiualebit multis peccatis omissionis numero distinctis, in confessione explicandis: sicut vnus actus quo quis multos homines simul occidit, aequiualebit multis homicidiis numero distinctis.

15. Sextum est. Cum actus qui causa est omissionis, possit ex obiecto suo bonus esse, aut malus, aut indifferens; actum malum ex obiecto suo, censendum esse peccatum ab omissione ita diuersum, vt in confessione debeat simul cum ea exprimi: nec sufficiat dicere exempli gratia. Omisi sacrum die Dominico: sed illius etiam omissionis causa aperienda sit, si fuit actus habens ex obiecto malitiam mortalem, vt habent fornicatio, latrocinium, multique alij. Ratio est, quia ultra malitiam accidentalem, quam contraxit omissione cui dedit causam; habuit essentialiam ab obiecto proprio ab eadem omissione independentem. Actum verò ex obiecto suo bonum vel indifferentem, habendum esse peccatum ita conjunctum cum mala omissione, cuius est causa; vt sufficiat hac in confessione expressisse. Ratio est, quia vtriusque malitia sic connexa est, vt posita ea quae est omissionis, statim intelligatur posita ea quae est causae à qua processit: perinde atque posita malitia actus interioris; vt voluntatis furandi. Vnde sicut ad integritatem confessionis, nihil est opus cum actu exteriori exprimere interiorem: ita nec cum omissione exprimere actum, quem, prout ab ipsa causatum, inficit suam malitiam. Quo circa ei qui aliquoties sacrum in die festo omisit vt studeret, satis est dicere. Ego omisi sacrum toties in die festo, nisi forte talem omissionis causam fuisse dicendum esset ad excludendas alias causas de se malas, ex quibus omissionem prouenisse Confessarius videretur conticere. Aut nisi studendi affectus adeo inordinatus fuerit in illo, vt ad quiduis, etiam mortaliter illicitum, determinatus esset potius, quam ad omitterendum studium. Inde enim constitueretur in statu hominis animo parati ad peccandum mortaliter: qui animus debet in confessione aperiiri.

Explicatio difficultatis. Quando censeri debeat commissum omissionis peccatum.

SECTIO POSTRIOR.

16. Septimum est: dubium esse quando censeri debeat commissum peccatum omissionis: an dum sit actus qui est illius causa, an verò in eo instanti in quo impletio praecepti omitteritur. Ad illius autem explicationem aduertendum est, de quo constat apud omnes, nihil esse peccatum nisi voluntarium, dupliciterque aliquid voluntarium esse posse: vno modo in se, & altero in sua causa. Atque duo requiri, vt aliquid sit vo-

luntarium in sua causa: alterum vt p ræuisum sit: in ipsa sua causa: alterum, vt qui illud prauidet, possit & teneatur ipsum prauidere vitare. Rursum dupliciter aliquid prauideri posse, vno modo formaliter & explicitè; vt dum quis videt ex ebrietate vel alia simili causa imminere sibi periculum non audiendi sacrum, vel occidendi hominem: altero modo virtualiter & implicita: vt cum quis potuit & debuit prauidere aliquid sibi fore causam omissionis (vt posse & debere censetur cum in se expertus est, vel in aliis; eiusmodi omissionem esse, naturam suam talem, vel ex tali causa plurimum se qui solet) non tamen prauidit ex negligentia, aut quia noluit.

Cum igitur haec ita sint, ad propositi dubij explicationem statuitur, peccatum omissionis committi. Tum quando fit actus qui est illius causa: seu quando quis suam culpam adimit sibi facultatem id agendi, ad quod obligatur per praeceptum affirmatiuum. Nam ex parte sua; perinde in eo se habet, ac si ipsa omitteret: sicut & is qui videt mulierem ad concupiscendum eam, mox charatur eam in corde suo Matth. 5. Tum etiam in eo instanti, in quo necessitas adest implendi illud ipsum praeceptum, nec impletur: sicut peccatum commissiois perpetratur, & cum sit propositum malum, & cum id quod male propositum est, executioni mandatur; vt peccatum homicidij: & cum sit propositum occidendi, & cum occiditur.

Et certe sicut internum propositum committi aliquid contra praeceptum negatiuum, malum est eadem specie malitiae, qua commissio externa: sic propositum omitterendi aliquid (internam omissionem vocare possumus) contra praeceptum affirmatiuum, malum est eadem specie malitiae, qua omissio externa: eave qua tunc peccatur, cum actus praecipuus adest debet. Ratio in promptu est: quia cum eodem praecepto, eademque virtute similiter pugnat. Adhuc ille qui suam culpam id facit vnde omissio nata est sequi, habet saltem virtuale propositum omitterendi: seu, quod idem est, vult omissionem: si non in se, saltem in sua causa: quod cum satis sit ad rationem peccati, iuxta secundam regulam in lib. 11. cap. 3. ante traditam, peccatum omissionis censendum est commissum non tantum in eo instanti, in quo contingit id omitteri ad quod tunc agendum; praeceptum affirmatiuum obligabat: sed tunc etiam, cum illud vnde omissio nata est sequi, fit culpabiliter: prout tunc fieri censetur, cum faciens prauidere potuit & debuit, atque vitare tenebatur, nec vitauit. Nam id quod quis prauidere non potuit, vel vitare non potuit prauium non imputatur illi ad culpam. Pro quo vide quae habentur in seq. cap. ultimo num. 75.

18. Ceterum cum quis sua culpa sibi facultatem agendi adimendo, & per consequens propositum omitterendi, habendo, peccat omissione interiori, si antequam omissio exterior sequatur, ipse de interiori praecedente poeniteat, exterior ipsa non habebit rationem peccati: quia opus externum, vel illius priuatio, non est peccatum, nisi interueniat interior voluntas mala, sine qua malitiam mortalem, sicut nec liberationem, habere potest. Vnde vbi abest malitia actus interioris (vt abesse censetur postquam ea absterfa est per poenitentiam) neque exterioris adeste potest. Sic Sacerdos qui sua culpa ademit sibi facultatem recitandi officium suum diuinum: vt v. g. negligendo ferre secum Breviarium, cum itinere se committeret: si ipsum talis culpae praecedentis poeniteat, omissio quae post eam poenitentiam sequitur, non imputabitur illi ad peccatum, prout expressit Nauarr. in Enchir. cap. 25. num. 101.

19. Nec est quod quis dicat tale omissionem esse malam propter obligationem praecepti cui repugnat: Nam obligatio praecepti cessat, cum id quod praecipitur redditum est impossibile. Nemo enim potest ad impossibile obligari vt habet regula sexta de reg. iuris in 6. Et autem qui sibi facultatem ademit aliquid agendi, impossibile est illud non omittere. Si quis instet sufficere, quod libera sua voluntate ante elegerit illud, ex quo erat necessarium securum omissionem: quandoquidem impossibilitas non omitterendi, perinde locum habet non absterfa, ac absterfa, per poenitentiam mala voluntate praecedente. Respondendum est: ad rationem peccati non sufficere quodcumque liberum, sed requiri per se actum; quo actus ipse peccati perseveret esse sub voluntate: vt

minimè censetur, non modo cum voluntas ipsa & ab eo, & causa ipsius est auersa: sed etiam cum ad eum articulum ventum est, ut iam amplius non possit reuocare à voluntate, à qua liberè processit. Ita enim pendet peccatum à libertate voluntatis, ut non nisi hac incipiente, aut perseuerante, illud incipere aut perseuerare possit. Et certè si ad peccatum absolute sufficeret, provenire ab eo quod aliquando voluntas liberè elegit; sequeretur eum qui emel alicui liberè venenum propinavit, & per penitentiam reconciliatus est Deo, continenter peccare toto eo tempore quo venenum operatur in eo cui propinatum est: quandoquidem tota ea operatio procedit à dicta propinatione libera. Similiter eum qui sibi per impatientiam vulnus lethale infixit, non posse penitere; quin mors illi imputetur ad peccatum: & sic de huiusmodi aliis, quæ manifestum est nimis dura esse.

Nec refert quod infligens alteri vulnus lethale, etià si peniteat, morte secuta teneatur ad restitutionem, & irregularis efficiatur, sicut alij homicidæ. Non refert, inquam, quoniam præcedens peccatum, sequuto talis effectu, etià si non imputetur amplius ad culpam; facit tamen delinquentè obnoxium dictis pœnis, sicut & pœnis civilibus.

Postremum est, quod *Medina* 1. 2. *quest.* 71. *art.* 5. *dub.* vlt. *proponit*, gravitatem peccati omissionis, generaliter, spectandam esse ex obiecto & circumstantiis ipsius: sicut & gravitatem peccati commissionis: ita ut ad illud quoque pertineant quæ in præcedenti libro dicta sunt. Specialiter verò æstimandam esse primò ex actu qui omittitur. Sicut enim omisso simpliciter mala est, ex eo, quod sit privatio boni actus; ita peior esse æstimanda est ex eo, quod sit privatio melioris actus; ut quia melius est diligere Deum quam parentem, peior est ommissio dilectionis Dei, quam parentis.

Secundò ex obligatione exercendi actum qui omittitur: quò enim ea maior fuerit, eò cæteris paribus, gravius erit peccatum omissionis. Sic gravius peccat qui omittit facere illud ad quod tenetur, ex iustitia & ex charitate simul, ut ege- no in extrema necessitate constituto restituere quod ei ablatum fuerit; quam ad quod tenetur solum ex charitate: ut ege- no in ea necessitate subvenire, propria largiendo. Sic etiam cæteris paribus, gravius peccatè est id omittere quàm Superiore districtius præcipitur, quam id quod minus districtè. Nam eo ipso, quod Superior præcipit aliquid cum maiore significatione suæ voluntatis obligandi, eo maior censetur obligatio illud implendi tanquam maiorem obtinens boni rationem. Tertio, ex difficultate quàm quis ab agendo retrahitur. Nam quò minus fuerit talis difficultas, eò cæteris paribus ommissio iudicanda est peccatum esse gravius. Sic ille qui omittit corrigere proximum metuens ne ipsum contristet, gravius censetur peccare eo, qui propter eam omittit, ne ab ipso verberetur.

Postremò ex efficacia voluntatis, quia ommissio quàm quis vult expressè, & formaliter: cæteris paribus peccatum est gravius ea, quam vult tantum interpretatiuè: ut non audire sacrum die festo quia non placet audire, gravius peccatum est, quam non audire ex aliqua negligentia, aut inconsideratione culpabili. Similiter qui ex mera malitia non vult audire gravius peccat quam qui ex aliqua tentatione & perturbati- one vehementiore.

CAPVT III.

De distinctione peccati in mortale & veniale.

SVM MARI VM.

- 1 Peccatum distinguitur in mortale & veniale ex reatu seu obligatione ad penam ex eo sequentem.
- 22 Quomodo peccans mortaliter, finem suum vltimum interpretati- ue constituat in creatura.
- 23 Peccatum mortale puniatur aeternà panà, ob Dei contemptum quem includit.
- 24 Quomodo includat talem contemptum, quodque ipsum non con- tingat peccato veniali.
- 25 Quomodo verum sit peccatum veniale non esse contra legem Dei.
- 26 Peccatum veniale non excludit à regno caelorum, nec à Dei gratia & amicitia.
- 37 Obiectio in cuius solutione docetur qua ratione definitio peccati conveniat veniali.

28 *Divisio peccati in mortale & veniale, quomodo analogà, & quo- modo synonyma esse censetur*

Distinctio peccati in mortale & veniale expressa, & va- riis peccatis in exemplum propòsitis declarata habe- tur in cap. Vnum §. Criminiis, distinctè 25. sumitur, ut antè mo- nuimus, ex reatu: qui vult in *Enchir. prolud.* 7. num. 25. *Nauarrus o- stendit*, non est peccatum: sed obligatio ad penam subeundà, nata ex peccato: quæ cum possit esse aeterna vel temporalis; illud peccatum dicitur mortale, ex quo nascitur obligatio subeundi penam aeternam: veniale verò ex quo subeundi penam solum temporalem. Cur autem mortale ad aeternam & veniale ad temporalem tantum penam obliget, D. Tho- mas 1. 2. *qu.* 72. *art.* 5. & 2. 2. *qu.* 88. *art.* 1. & *qu.* 7. *de malo art.* 1. ali- que Theologi communiter (post Richardum à S. Victore in tractatu de differentia peccati mortalis & venialis) rationem hanc adferunt: quod homo, iuxta illud *Ierem.* 2. *Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi ci- sternas dissipatas quæ continere non valent aquas*, per peccatum mortale, non autem per veniale auertat se à Deo, suo vero fi- ne: & conuertat se ad creaturam; in hac finem suum vltimum interpreta- tiuè constituendo: nimirum eam plus amado quam Deum.

Prout scilicet contigit illi in quem cadunt verba Domini *Marth.* 10. *Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus* itemque *Iis.* de quibus *Ioan.* 12. dicitur, *Dilex- erunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei.* Cuius- modi maiorem creaturæ, quam Dei amorem contingere in peccato mortali, hinc patet: quia charitas, seu amor Dei est, ut mandata eius custodiamus 1. *Ioan.* cap. 5. Cum ergo in pec- cato contingat transgredi, seu non custodire mandatum Dei, voluntati quæ ipsius repugnat propter creaturam: contingit quoque plus amare creaturam quam Deum: vnde non ve- tendo huic propter illam displicere: sicut Petrus in gratiam Pauli faciens id, quo se scit displicere Ioanni, ostendit aperte, se plus affici ad Paulum quam ad Ioannem.

Quod autem id sit interpretatiuè finem suum vltimum in creatura constituere, significatur per illud ad *Phillip.* 3. *Quorum Deus venter est: & illud quod eius genesis peccatum in cap. 5. Epist. ad Ephes.* versu 5. *datur* tanquam ido- lorum seruitus. Ratione quoque confirmatur: quia cum ne- cesse sit omnem actionem humanam habere aliquem vlti- mum finem, ad quem per illam tendatur; atque per actio- nem qua mortaliter peccatur, ad creaturam tendatur, recedendo à Deo: consequens est, eum qui mortaliter peccat, finem vltimum, non Deum, sed creaturam sibi constitu- ere. Non quidem formaliter: quia non amat creaturam tan- quam bonum omni ex parte sufficiens, neque propter se, & propter quod cætera omni experenda sint; sed tantum inter- pretatiuè: nempe quod cum mortaliter peccans plus amat creaturam quam Deum, ut antè habitum est, ab hocque auer- tens se, ad illam conuertatur: & consequenter ob eandem, verum suum vltimum finem Deum relinquit: meritò inter- pretari possumus quod ipse creaturam sibi pro vltimo fine constituat.

Ratio differentia inter peccatum mortale & veniale.

Cuiusque hæc ita sint, satis intelligitur cur peccatū mor- tale, non item veniale ad penam aeternam obliget: nempe quod mortale, non item veniale, includat apertum contemptum Dei: per quem diuina ipsius gratia & amicitia priuamur: ab eoque, in quo summa nostra felicitas consistit, tanquam inimici relictimur puniendi perpetuò tanquam tales (*diuina iustitia ipsius ira exigente*) nisi ei reconciliemur per penitentiam: quæ nulla post hanc vitam datur: adeo ut misera anima mortua, morte primà id est, priuatione diuinæ gratiæ per peccatum mortale, moriatur morte secundà id est, priuatione gloriæ, per condemnationem ad aeternum sup- plicium: quæ quidem mors irreparabilis est omnino, sicut sententia, qua peccator ad eam condemnatur, est omnino ir- reuocabilis.

Peccatum autem mortale memoratum contemptum tã ratione auersionis à Deo (quam ideo continet, quod morta- liter peccantes, transgrediendo præcepta diuina, interpre- tatiuè dicant Deo, Recede à nobis sententiam vltimam tua- rum nolimus ex *Iob.* cap. 21.) quam ratione conuersionis

ad crea-

ad creaturam, cum hanc plus amando quam Deum, eam sibi constituant finem vltimum.

Peccatum veniale vel neutrius rationem includit; unde nec excludit à gratia & amicitia diuina: qua qui peccatur, aeternae poenae obnoxius non est: iuxta illud Psal. 102. Non in perpetuum irascetur Dominus, neque in aeternum comminabitur. Neutrius dico, quia non includere rationem conuersionis ad creaturam, ex eo patet: quod etsi homo per peccatum veniale inordinatè conuertatur ad creaturam, non ita tamen conuertitur, vt illum in hac finem suum vltimum constituturè interpretari debeamus. Neque enim talis est conuersio quã homo fugiat à Deo: sed qua non currat ad Deum, tepesfactus ac retardatus inordinatè aliquo amore creaturæ, unde secundum D. Bonauenturam in 2. sentent. distinct. 42. quæst. 1. videretur dicenda potius retardatio profectionis ad Deum, quam conuersio ad creaturam.

25. Nec item includerè rationem auersionis à Deo patet: quia cum peccatum veniale non sit simpliciter, sed tantum secundum quid contra legem Dei aut ex D. Thoma in 1. quæst. 88. art. 1. ad 1. tantum præter legem Dei: supple eam cuius obferuatio ita est necessaria ad retinendam cum Deo amicitiam, vt transgressio illius, hanc tollat. Alioqui enim simpliciter dici potest esse contra legem Dei: eam nimirum quæ vitis tantum est, non autem necessaria ad dictam amicitiam retinendam: perinde ac leges quedam ciuiles tantum sunt viles, non necessariæ ad conseruandam Reip. pacem. Sic ergo homo, prout habet loco cit. D. Bonauentura, dicendus potius est per peccatum veniale elongari à Deo, quam à Deo aueriri: perinde ac si quis facie conuerfa ad solem, non nihil retrocedat, dicitur elongari; non autem aueriri à sole.

Quod verò peccatum veniale non sit simpliciter contra legem; confirmatur ex eo, quod Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. & Can. 18. anathemati subicit eos qui dicunt impossibile esse homini iustificato seruare Dei præcepta. In seq. verò Can. 23. eos qui dicunt hominem semel iustificatum posse in tota vita vitare peccata omnia, etiam venialia; id intelligant posse ex speciali Dei privilegio: quale Beatæ Virginis concessum esse tenet sancta Ecclesia. Ex quorum decretorum comparatione intelligitur, peccatum veniale non esse simpliciter contra præceptum Dei; cum alioqui peccans venialiter transgrediretur præceptum Dei; sicque homini iustificato impossibile esset, vt vitare omne peccatum veniale sine speciali Dei privilegio; ita & omnia Dei præcepta obseruare.

26. Accedit quod transgressor mandatorum Dei sit maledictus, iuxta illud Psal. 118. Maledicti qui declinant à mandatis tuis: non item peccans solum venialiter; quia vt Concl. Trident. habet in cit. cap. 11. licet in hac mortali vita, quantumuis sancti & iusti in venialia quandoque cadant, non ideo desinunt esse iusti. Et in sequen. scilicet 14. cap. 5. aperitè dicitur peccatis venialibus, nos non excludi à gratia Dei. Quare peccans solum venialiter, non est simpliciter dicendus transgressor mandatorum Dei: & per consequens nec peccatum veniale dicendum est simpliciter esse contra mandata seu legem Dei.

Accedit etiam, quod transgressus mandata Dei, excludatur à regno cælorum, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Quare qui peccat venialiter, non transgreditur simpliciter diuina mandata: quandoquidem veniale peccatum non excludit à regno cælorum ex communi Catholicorum doctrina: quam aduersus hereticos tam antiquos Iovinianum & Pelagium: quam recentiores Lutherum ac Calvinum ac reliquos eiusdem farinae, rectè propugnat stabilitque Bellarm. in tomo tertio Controuerfiarum conuersus 2. generalis. lib. 1. à cap. 4. ad finem vsque. Quia in re immorari non est instituti nostri: cui sufficit monere id aperitè confirmari ex eo, quod vir simplex & rectus & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam suam, qualis diuino testimonio fuit sanctus Iob ca. 1. & 2. historia eiusdem, non sit censendus de numero eorum qui à regno cælorum excluduntur, sicut nec de numero inimicorum Dei. At talis potest habere peccatum veniale, vt patet de ipso S. Iob, cuius verba sunt in sequen. cap. 7. Peccavi, quid faciam tibi ò custos hominum. Nec enim dici potest illud fuisse peccatum mortale, cum idem Iob adhuc retineret innocentiam suam. Patet quoque de S. Ioanne Euangelista: qui cum sub finem Euangelij se scripti vocet se

Discipulū quē diligebat Iesus: plenusque Spiritu sancto sicut ceteri Apostoli, iuxta tradita in c. 2. Actuum: ait tamen in sua 1. Epist. ca. 1. nec se nec alios Christi discipulos excludens. Si diximus quia peccatū non habemus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis nō est. Vbi peccatū ite intelligi non potest mortale, quia in Christi dilectissimo, ac Spiritus sancti gratiā cumulatiè dotatao, locū habuisse repugnat: cum Christi fideles, miximè autē pastores, crimine vacuos esse debere cōstet per illud prioris ad Corinth. c. 1. Confirmabit vos vsq; in finem sine crimine: & prioris ad Timoth. 3. Ministrent, nullum crimen habentes: & ad Titum 1. Oportet Episcopum sine crimine esse.]

27. Sed obiici potest: rationem & definitionem peccati perinde continere veniali ac mortali. Nomen quidem, vt patet ex D. Ioan. autoritate citā a. Definitionem verò quoniam ista: mendacium iocosum, furtum rei lemie prioris. 2. 2. siderium carnale sine plene 1. uocacione, dicuntur peccata venialia: quoniam tamen primum est dictum contra præceptum Dei, in Ecclesiastico cap. 7. Noli velle mentiri omne mendacium. Secundum verò, factum contra præceptum decalogi Non furtum facies. Tertium demum, concupitum contra aliud præceptum Decalogi, Non concupisces uxorem proximi tui. Quare peccato veniali, perinde ac mortali conuenit peccati definitio: quæ est dictum, vt concupitum contra legem æternam.

Cui obiectioni vt occurramus notandum est, legis præscriptum spectari posse autem secundum se absolute, tum secundum finem in quem ordinatur, qui est Deus charitate dilectus, iuxta illud prioris ad Timoth. cap. 1. Finis præcepti est charitas. Atque posteriore hoc modo spectatum, consistuere perfectionem & complementum legis, iuxta illud ad Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio: quæ scilicet super omnem creaturam Deus simpliciter diligitur. Quia igitur peccatum veniale non est contra legis præscriptum tali modo spectatum, id est, quia non est contra charitatem (vt ex eo patet, quod ipsum possit cum hac consistere, cum alioqui contra ante memoratos sacre Scripturæ locos, mortem adferret animæ, dicente D. Ioan. in 1. sua Epist. cap. 3. Qui non diligit manet in morte) debet contra legem esse tantummodo secundum quid; non item simpliciter: seu secundum illud, in quo plenitudo & complementum legis consistit. Vt potest feruori charitatis repugnans quidem, sicut infirmitas sanitati: non autem charitati ipsi, sicut mors repugnat vitæ. Atque in hoc idem vsuuenit peccato veniali, ac accidenti quod nō est simpliciter ens sed secundū quid: quia nō existit per se, & in eo existendi modo, consistit entis plenitudo & perfectio.

Quæ cum ita sint: concedimus quidem, peccato veniali absolute conuenire nomen peccati, sicut accidenti absolute conuenit nomen entis; sed negamus ei conuenire simpliciter, quod sit contra legem Dei; quia non conuenit ei esse contra charitatem, in qua consistit plenitudo legis: sicut philosophi negant accidenti conuenire quod existat simpliciter, quia non existit per se.

28. Vnde ex D. Thoma 1. 2. quæst. 88. art. 1. ad 1. diuisio peccati in mortale & veniale, sicut & entis in substantiam & accidentem, est analogi in suas species. Quod de peccato intelligendum est respectu habito ad finem vitæ humanæ, à quo deuiat. Nam absolute consideratū secundum genus suū moris seu secundum dissorantiam quam habet à recta ratione; tam de veniali, quam de mortali simpliciter synonymeque dicitur. Concedimus etiam peccatum veniale esse verè ac proprie peccatum, vt rectè confirmatur ratio obiecti: quod peccatum veniale sit materia sufficiens Sacramenti penitentiae: sed negamus esse simpliciter & perfecte peccatum: quia non est simpliciter ac perfecte contra legem æternam: sicut accidens verè quidem & proprie est ens, cum habeat existentiam; sed non est ens simpliciter & perfecte, quia non habet modum existendi in quo consistit perfectio entis. Et ita is qui furatus est tantum vnum calamum, non dicitur fur simpliciter & perfecte: nec homo iustus (qui sepies in die cadet & resurget Proverb. 24.) committens peccatum veniale, dicitur simpliciter & perfecte peccator: præsertim cum non auertatur à Deo: in cuius amicitia perseverat: nec perfecte conuertatur ad creaturam. Quocirca peccatum ipsum veniale non est grauis Dei offensa, quandoquidem illius nobiscum amicitiam non dissoluit, sed solum est leuis: ad eiusdem tamen amicitiam

tiae dissolutionem disponens aliqua ratione, de qua inferius. Atque ex his satis intelligitur ad iudicandum quae peccata pro mortalibus, & quae pro venialibus sint habenda, considerandam esse charitatis Deo vel proximo vel nobis debita laesionem, contingentem legum transgressione. Cum enim tanta fuerit laesio ut charitatem ipsam tollat: consequens est ex dictis, committi peccatum mortale: alias vero non committi plusquam veniale. Itaque deinceps dandae sunt regulae per quas cognoscatur quando legis transgressio talem laesionem habeat quae charitatem tollat: seu, quod eodem modo dicitur, quando lex cuius transgressione peccatur, obliget ad peccatum mortale.

CAPVT IV.

Quae iudicandi de peccato, sine mortale an veniale.
S V M M A R I V M.

- 29 Quae dari possit regula d' iudicandi inter peccatum mortale & veniale.
30 Peccatum suo genere mortale sit per accidens veniale, tum per rei paritatem, tum per deliberationis imperfectionem.
31 Qualis sit haec imperfectio, & qualiter deprehendatur, interuenisse in peccato.
32 Peccatum quod est veniale ex suo genere, potest ex accidenti fieri mortale quinque modis.
33 Similitudo qua illustratur id quod dicitur peccatum esse tum mortale, tum veniale ex suo genere, & ex accidenti.

29. **R**ed admonet Geslon in libro De vita spirituali animo lecti. l. 5. tit. E. exigere vnam aliquam certam regulam generalem, qua vniuersaliter possumus in vnaquaque mortali actione peccatum mortale discernere a veniali, perinde absurdum esse, atque eiusmodi aliquam a Medico quaerere, qua possumus inter omnes cibos salubres & insalubres discernere. Etenim sicut in salubribus & in insalubribus, ob circumstantiarum mutationem, nihil inest firmitatis: adeo ut de illis generaliter statuta sepe fallant, dum cibi genus vni homini salutare, inuenitur alteri obnoxium: & quod in vno tempore iuuat, in altero nocere deprehenditur. Ita etiam in moralibus, in quibus contingit similis circumstantiarum mutatio, fallere possunt quae generaliter decernuntur de mortiferis & venialibus. Quae tamen non desunt observationes generales, quas pro regulis vsurpare possumus: quoniam ad actiones singulas applicatae, probabiliter sufficienter ve ad moralem certitudinem ostendunt, an malitiam mortalem habeant necne: quod nobis sufficit cum absolute Deo soli notum sit quid in vita humana sic displiceat ipsi, ut velit morte aeterna illud puniri aut non velit. Quis enim cognouit sensum Domini, aut consiliatus eius fuit? ad Rom. cap. 11.

Peccatum quod mortale est suo genere, veniale fieri ex accidenti.

SECTIO PRIOR.

30. **Q**uibus observationibus praemittendum est, peccatum dupliciter tum mortale, tum veniale esse: vno modo ex suo genere, altero modo ex accidenti. Mortale enim est ex suo genere, cum ex interiori ordine, quem habet ad aliquod obiectum, tanquam motus ad terminum suum proprium, priuat hominem charitate, nisi imperfectio operis excuset: ut contingit excusare (hocque in omni materia actione moralis, ut insinuat est a Nauar. in Enchir. praed. g. num. 10.) tum per rei paritatem, id est, illatae iniuriae leuitatem, tanquam per quandam materiae imperfectionem: tum per defectum deliberationis, tanquam per imperfectionem quandam formae. Haec enim reddere peccatum imperfectum sicut imperfectio materiae vel formae, reddit rem naturalem imperfectam seu quod idem est, peccatum ex suo genere mortale facere veniale per accidens, id est, per contingentiam talis imperfectionis, consensus est communis Catholicorum.

Et probatur de imperfectione materiae: quia non est consentaneum peiorem, ac miseriosem in hac vita esse animae subiectionem, quam corporis. Cum igitur lex nunquam obliget hominem ad mortem corporalem, pro re seu laesione leui: nec obligabit ad peccatum mortale, quod est mors animae. Itaque furtum, quod ex suo genere tollit charitatem proximo debitam, tantum est veniale, si sit rei de facto leuis, seu quae parum proximus laedatur de facto: ut vnus oboli. Dico

de facto, ad excludendam rem de se quidem leuam, sed per quam circumstantia aliqua proximus grauius laedatur, ut furtum vnus acus, quo pauper factor impeditur aliquid notabile lucrari suo artificio. Itemque ad excludendam rem eam quae adiunctam habet notabilem Dei iniuriam; ut mendacium iocofum iuramento confirmatum. Est enim periurium mortale, etiam si in re leuis; cum leuitate ea non obstante, sit inuocatio Dei in testem falsitatis. Idem dicitur de quocumque peccato fidei, spem, aut charitatem in Deum destruentem, ut de haeresi, desperatione & odio Dei.

Quoad imperfectionem autem deliberationis probatur item: quia quae sunt ex repentino aliquo motu, & sine plena deliberatione, non sufficiunt ad rationabiliter conciliandam amicitiam: ergo nec censeri debent sufficere ad eam conciliatam dissoluendam. Sic ergo infidelitas, quae ex se priuat hominem charitate debita Deo: & luxuria mentalis quae charitate debita sibi ipsi: ex defectu plenae deliberationis sunt parum modo peccata venialia, prout expositum est in praeced. lib. num. 44.

Ceterum de rebus istiusmodi contingit ex inaduertentia ad malitiam eius quod obicitur voluntati. Nam in actu voluntatis, plena deliberatio deficit, quoties haec in illum exit, intellectu non aduertente plenae ad malitiam obiecti, repugnantiam cum lege, vel honestate: etiam si ab eo illud ipsi obiectum sub alia ratione cognoscatur & consideretur, ut v. g. sub ratione iucundi aut vtilis. Sola enim aduertentia ad malitiam obiecti, facit ut actus moralis sit dictum vel factum vel concupitum contra legem aeternam: in quo natura propriae ratio peccati consistit: neque est peccatum plenum & perfectum, seu mortale, nisi eadem aduertentia sit plena & perfecta; quantumcumque alias ex obiecto aut ex circumstantiis, mortale esset, & tale apud homines iudicaretur.

Ceterum aduertentia semper iudicatur non plenam in semidormientibus; tum in semiebris: tum etiam in iis, in quibus simili modo imaginatio, discursus intellectus practicus seruans, impeditur, exorta aliqua vehementiore appetitus passionis: aut intellectus ipse alicunde retrahitur ab attentione & consideratione dictae malitiae. Quod quando contingat quisque in seipso cognoscet, qui distractus post mortem aliquam factam in cogitatione rei illicitae, ad se reueritur, plenae aduertens ad eiusdem malitiam, atque cognoscit se omnino assensurum non fuisse, si prius tali modo aduertisset: perinde ac dum omnino excitatus a somno, excutit turpem cogitationem in qua semidormiens immorabatur, satis cognoscit, se minime immorturum fuisse, si prius similiter cognouisset. Sed nota tum id in quo malitia reperitur, possit esse vel actus exterior, vel omissio, vel actus interior: circa hunc cum perpetratur in vigilia, non facile contingere inaduertentiam, aut imperfectam aduertentiam ad ipsius malitiam; quando ea fuerit manifesta, sicut est malitia actus fornicandi vel occidendi.

Peccatum, quod suo genere veniale est, fieri mortale ex accidenti.

SECTIO POSTERIOR.

Porro peccatum est veniale ex suo genere, cum ex interiori ordine ad obiectum suum non priuat hominem charitate: ut mendacium iocofum, verbum otiosum: haec enim vt potest de se leues offensa, nequaquam natae sunt amicitiam cum Deo dissoluere. Ex accidendi vero, id est, ex adueniente aliqua conditione, peccatum eius generis, mortale potest esse quinque modis, vt ex D. Thoma & aliis notat Sylu. in verbo, Peccatum quae 1. 3.

Ac primo, si quis illud committat cum ea praeparatione animi, ut quantumuis mortale, seu contra legem ad mortale obligantem esse cogitaret aut sciret: committeret illud nihilominus. In quo sensu Nauar. ad cap. Tres, De poenitent. dist. 1. num. 7. & in Enchir. cap. 23. num. 17. recte monet accipiendum esse illud D. Augustini, relatum dist. 25. cap. Verum, §. Crimini, nullum peccatum est adeo veniale, quod non fiat criminale dum placet: non autem, (vt quis forte existimat, quod sensus sit, venialia fieri mortalia eo ipso quod placent. Nam inde sequeretur omnia venialia esse mortalia, cum omnia placeant, voluntariae sint: quia nullum peccatum est nisi voluntarium. Atque hinc intelligitur furtum pauculorum nummorum, quod committitur cum ea praeparatione animi & affectu, vt si multi essent, perinde caperentur, peccatum esse mortale, quantumcumque commissum in re parua.

Quod

Quod idem iudicandum est de percussione, cum laesione leui, facta cum animo occidendi, & sic de aliis similibus. Secundo, si perpetratur in aliquem finem, quod sit peccatum mortale: ut si quis dicat mendacium iocosum, ut sit peccatum mortale: peccatum mortaliter. Hoc constat ex cap. Cum misisset 13. quinta. Ratioque est, quia actio talis est, qualis fuerit finis in quem fit: ut ostensum est lib. 12. praeced. cap. 2. circa initium. Tertio, si quis illud perpetrat in contemptum legis aut legislatoris. In eo enim est superbia directe pugnans cum charitate, quae debetur Superiori, illamque destruens. Id quod sufficit ad constituendum peccatum mortale, prout plenius postea declarabitur. Quar. d. si illius perpetrationem sequatur graue nocumentum, sine animae suae corporis. Tunc enim ex circumstantia effectus (de qua in proximis praeced. lib. cap. 5.) directe pugnans cum charitate, ita ut sufficiat ad eam tollendam, quae est spiritualis vitae animae. Postremo, si quis peccatum ipsum veniale perpetrat dubitando, aut credendo se facere peccatum mortale: quia tale, mortale inquam, efficitur ex dictamine conscientiae, iuxta traditum lib. 13. cap. 8. & 9. de conscientia erronea & dubia. Secus autem contingeret, si absolute dubitaret aut crederet se facere peccatum sic animo affectus, ut si mortale esse existimaret, nullatenus faceret: quia tunc ex conscientiae dictamine, non esset plus quam veniale ex Nauarr. in Enchir. praed. 9. num. 9.

33. Hanc quasi de generationem peccati ex suo genere mortalis, in veniale ex accidenti, & venialis ex suo genere, in mortale ex accidenti. D. Thom. in quest. 7. De malo, articulo. Illustrat praetera similitudine. Sicut in vi a humana, inquit, clibali qui sunt vite omnino contrarij, ut venenosi talique verò, causant tantum malam quam dicitur constitutionem, ut illi qui graues sunt & difficilis digestionis: ferique potest ut venenosi propter modicam quantitatem in qua sumuntur, non tollant vitam; & non venenosi propter nimiam copiam, & voracitatem sumentis, afferant: sic peccatum quod ex suo genere tanquam animae venenium, mortale est, potest ex accidenti esse veniale: & contra. Iam cum ex his factis constet, quodnam peccatum sit ex accidenti mortale, & quodnam ex accidenti veniale, deinceps tradenda sunt regulae ex quibus cognoscatur, quodnam sit ex suo genere mortale, & quodnam ex suo genere tantum veniale.

CAPVT V.

De regulis iudicandi de peccato, siue mortale an veniale ex suo genere.

SVMMARIVM.

- 34 Regula iuris naturalis ad iudicandum de peccato, siue suo genere mortale, an veniale.
 35 Dicitur Richardi à S. Victore, communiter approbatum, & ratio qua confirmatur.
 36 Dicitur nequit generaliter ratio statuendi de grauitate iniuria, ex qua peccatum sit genere suo mortale. ideoque relinquuntur prudentis arbitrio.
 37 Regula de peccato iudicandi ex Sacris literis, siue mortale an veniale.
 38 Regula idem iudicandi ex lege humana.
 39 Quod aliqua talis lex obliget ad mortale.

Regula de naturali rationis dictamine.

34. Prima regula, quam ad ius naturale spectare propterea dicimus, quod ratio naturalis eam persequatur, ista est: Illud habendum esse peccatum ex suo genere mortale, quo grauem iniuriam Deo, aut proximo, aut nobis ipsis inferri naturalis ratio dicitur: prout dicitur de peccatis iis, per quae debitus amor, debitaque reuerentia Dei tollitur: ut de odio Dei, de idololatria, blasphemiam, perituro, & id genus aliis: itemque de iis quibus notabile nocumentum adfertur proximo: ut de homicidio, furto, adulterio, & aliis similibus: aut de iis quibus amor eidem proximo debitus tollitur: ut de odio, inuidia, & huiusmodi aliis: ac de eum de iis per quae graui damno afficitur in necessariis ad conseruationem salutis siue animae, siue corporis; ut de iis per quae tolluntur virtutes ad diuinam gratiam necessarias; ut de infidelitate, dispensatione, impunitate, & aliis similibus: aut per quae fanitatis corporis notabiliter nocetur; ut de crapula assidua, ac ebrietate, & luxuria.

Hincque communiter à Doctoribus approbatum dicitur illud Richardi à S. Victore, sub finem tractatus De differentia peccati mortalis & venialis. Mortale est, quod non potest à quouis committi sine grandi corruptione sui. Item mortale est, quod non potest committi sine grandi laesione proximi. Mortale nihilominus est, quod non potest committi sine magno contemptu Dei. Caetera verò omnia mihi videntur venialia. Haec ille. Et fuit ratio: quia quod Dei bonitas maior est bonitate creaturarum, eo difficilius dissoluitur amicitia, quae cum eo est, quam quae cum homine. At inter homines nemo nisi inhumanus ex leui tantum causa, leuique iniuria veller amicitiam cum alia contractam rescindere: multo igitur minus id de Deo purandum est: nisi ea, quae de se est leuis iniuria, aggrauetur in aliquo casu particulari ex circumstantiis: ut ex scandalo, aliove notabili damno quod adfert: nihil enim est iam leue, quin ex hoc possit censeri graue. Aut certe Deus ipse declarauerit, in re aliqua, etiam si alioqui leui, se (quod potest) obedientiam tantam exigere, quam a exigere in re graui: ut cum prohibuit Adamo, ne comederet de ligno scientiae boni & mali, addita comminatione, In quocumque die comederis ex eo, morte morieris] Gen. 2.

Iam ratio statuendi quando grauis & quando leuis iniuria per peccatum inferatur, nulla generalis & certa regula dari potest, propter varietatem circumstantiarum quibus vestiri potest, ac subinde mutari: ut videre est in furto, quo grauis iniuria censetur fieri, non modo cum fuerit rei notabilis valoris; sed etiam cum rei modici quidem valoris, sed quam persona cui surripitur tantum faciat, ut ex illius iactura magna concipiat molestiam: vel inde necessitatem notabilem patitur, quia pauper est: vel notabile damnum, quia ex illa quaestum faciebat. Cum ergo in actibus singularibus nulla sit circumstantiarum constantia, sed perpetua mutatio iudicium de grauitate, vel leuitate iniuria, quae per illos inferuntur peccando, relinquunt viro prudenti faciendum, congruentur iis quae ex communis doctrina, in proximis praeced. lib. tradita sunt de circumstantiis: aut iam factum, petendum est ab auctoribus, qui de tali re scripserint.

Regula de Sacrarum literarum auctoritate.

37. Secunda regula, spectans ad ius diuinum positum, est: Ea peccata censeri mortalia ob quae sacra Scriptura hominem à regno caelorum excludit: cuiusmodi multa esse patet ex cap. 1. Epistolae ad Rom. versu 29. & sequentibus, & ex cap. 6. prioris ad Corinth. versu 9. & 10. & ex cap. 5. Epistolae ad Galat. versu. 19. 20. & 21. & ex cap. 5. Epistolae ad Ephes. versu 5. Itemque ea ob quae mortem temporalem eadem Scriptura proponit: ut apud Ezechielem cap. 18. vers. 10. 11. 12. & 13. de quibus erit sigillatim dicendum, cum tradetur ratio particularis iudicandi de peccatis ex praecipis Decalogi. Ratio autem huius regulae aperta est, quia poenam mortis quam privationis regni caelorum, est grauisima. Ergo & culpa ob quam imponitur, cum debeat poena proportionari delicto, ex cap. Felicitis De poenis in 6. Verum. Quando autem sacra Scriptura iudicium de aliquo peccato loquitur, signum est ipsum esse tantum veniale. Sic possumus existimare stultiloquium non esse peccatum mortale, sicut sunt fornicatio, immunditia, & factum; quia in cit. cap. 5. Epistolae ad Ephes. Apostolus de illo tantum dicit ad rem non pertinere: cum de caeteris dicat, quod omnis fornicator aut immundus aut auarus non habeat hereditatem in regno Christi & Dei. Est etiam aliud signum, quando datur praecipuum in materia leui, ut censetur illud cuius transgressio vi sua nulli potest inferre iniuriam, vel adferre detrimentum magnum. Sic peccatum solummodo veniale fuit, transgredi praecipua illa Deuter. 22. data de non arando in bone & asino; de non accipienda ex nido matris cum pulis; de non ferendo agro duplici semine; de non vtendo vestimento lanae in quoque intexto: & in nouo Testamento Matth. 5. de non dicendo verbo otioso, non nullis quoque aliis: de quibus D. Bernardus in lib. De praecipio & dispensatione.

Regula de lege humana.

38. Tertia regula pertinet ad legem humanam traditur fusque explicatur à Nauarr. in Enchir. praed. 9. numero 7. & sequentibus cap. 23. num. 40. aliqui quoque sequentiis. Est autem, illud mortaliter peccare qui legem humanam ad mortale obligatam, promulgatam ac receptam, nec abrogatam, et alio

tempo

tempore ad obligationem requisito, transgreditur sine ignorantia inuincibili, aut aliâ iustâ causâ excusante, aut dispensatione valida. Hęc de se manifesta est, nec cōfirmatione indiget, sed tantum explicatione singularum partium ipsius, quę repeti potest ex præced. libro 13. in cuius cap. 16. ostensum est ad obligationem legis humanę requiri: vt sit iusta, promulgata, ac accepta, certumque tempus esse, in quo incipiat obligare. In sequenti vero cap. 18. quęst. 2. legem ipsam humanam obligare in conscientia.

39.

Quam obligationem etiam ad mortale esse posse, cōmuni consensu Catholici admittunt, vt constat ex Authoribus ibidem citatis, confirmaturque abundē ab Alfonso à Castro in lib. 7. De lege pœnali cap. 4. Sed in re, de qua nobis dubitare non licet, cōtenti erimus proposuisse illud Domini Matt. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus, &c.] quo satis aperte indicatur, peccatum contra Ecclesię præceptum, mortale esse posse: cum pro tantum veniale non videatur quis habendus tanquam Ethnicus & publicanus. Et illud Apost. ad Rom. 13. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.] Quo ad cum ad potestatem etiam secularem pertineat, vt manifestum est ex his quę ibidem in textu antecedunt & sequuntur: omnino fateri oportet, legis quęque ciuili transgressorem tanquam potestati seculari resistentem, peccare posse mortaliter; quod Apostolus dicit damnationem sibi acquirere.

Quod attinet ad reliqua addita in proposita regula: ex lib. 11. præced. num. 74. constat ignorantiam inuincibilem excusare à peccato; & ex sequen. cap. 8. part. 2. causam iustam seu rationabilem, id est, ob quam excusaret legislator, si presens adesset, excusare à legis obseruatione: seu, prout Nauarr. habet in cit. prælad. num. 14. & in citato item cap. 23. numero 43. excusare à peccato mortali. Quod idem ex eodem authore ibidem, cēsendum est de causa, quę bona fide habetur pro iusta, cum quis non faceret contra legem, nisi existimaret causam iustā esse contrafaciendi. Denique ex his quę antea lib. 13. cap. 19. sect. 2. tradidimus de dispensatione, satis constat dispensationem excusare à peccato eam qui agit contra legem, in qua dispensatum est cum ipso. Vnum ergo restat in proposita regula declarandum nouā explicatione: nempe quoniam lex humana censenda sit obligare ad mortale, & quibus modis ea distinguenda sit tum à consilio, quod non modo humanum, sed nec diuinum obligat ad peccatum etiam veniale ex sententia communiter, teste Nauarr. in cit. cap. 23. num. 49. recepta, per cap. finale 14. quęst. 1. nisi quis contra illud agat ex contemptu: quia tunc peccaret etiam mortaliter, vt in sequenti cap. declarabitur: tum etiam à præcepto obligante solummodo ad veniale. Dicta autem explicatio continetur sequentibus documentis.

CAPVT VI.

De documentis per quę cognoscendum est: quę lex humana obliget ad peccatum mortale.

SUMMARIUM.

- 40 Lex humana potest dupliciter diuinam ad mortale obligantem in se continere, indeque ad mortale obligare.
- 41 Obligat sub mortali, cum editur in materia graui, à Superiore inrendente eiusmodi obligationem imponere.
- 42 Sine graui materia, Principis voluntas non sufficit ad hoc, vt humana obliget sub mortali.
- 43 Obiectiones in contrarium cum solutione.
- 44 In qua materia graui lex humana, vt ad mortale obliget, non requiratur: & in qua requiratur, legislatoris voluntatem taliter obligandi.
- 45 Extra casus etiam contemptus, & scandali, legem humanā obligare posse ad mortale: non modo Ecclesiasticam, sed etiam ciuilem.
- 46 Ex quibus cognoscatur legislatoris intentio obligandi ad mortale.
- 47 Ratio quę cognoscitur ex consuetudine.
- 48 Quomodo ex verbis legis cognoscenda sit.
- 49 De pœnis spiritalibus, quę per legem imposita, indicant ipsam sub mortali obligare.
- 50 Quod pœna ciuiles non sint sufficiens signum talis obligationis.
- 51 Solutio obiectionum in contrarium.
- 52 Verba præceptiuā de se non indicant sufficiens leges ea continen-

tes, obligare ad mortale.

53 Exceptio in lege Ecclesiastica secundum Nauarrum.

54 Eiusdem exceptionis moderatio.

55 Quod verba præceptiuā non obstant, quin lex Ecclesiastica benignam admittat interpretationem, quę censetur non obligare ad mortale.

56 Idem exemplo declaratur, & ratione confirmatur.

57 Quæ ratione responderi possit obiectioni factæ in contrarium.

58 Legis humana obligatio cessat cessante causa ipsius.

59 Circa id ipsum quedam pro praxi notanda.

Documentum de lege humana includente diuinam.

SECTIO I.

Primum documentum est: legem obligare ad mortale, In cum in se continet ius diuinum obligans ad mortale. In hoc omnes conueniunt, neque de eo dubitandi causa esse potest: quia si ius aliquid diuinum sine humano obliget ad mortale, multo magis obligabit ei coniunctum.

Pro illius autem explicatione notandum est, dupliciter posse contingere, vt ius humanum in se contineat diuinum: primum, ex parte materię, quando illud quod prohibetur lege humana, prohibetur quoque lege Dei; vel expressè, vt ne quis blasphemet: vel tacitè, vt quando lex humana talis est, cuius transgressio inferre graue damnum proximo, vel est causa magni scandali: vel pro principali causa habet contemptum Superioris: vel est contra votum aut iuramentum transgressoris. Tunc enim continet legem Dei obligantem ad mortale, quia inferre graue damnum proximo per præcedentis cap. regulam primam; aut illud grauius scandalizare, per illud Domini Matthæi 18. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & mergatur in profundum maris:] aut in contemptum Superioris transgredi legem; per quintam regulam sequentis capituli vltimi; aut demum votum vel iuramentum violare per secundum præceptum Decalogi, peccatum est prohibitum lege diuina obligante ad mortale.

Secundo modo potest contingere ex parte finis in quem lex humana dirigitur: quando is est aliquid iuris diuini obligantis ad mortale. Nam ratione talis obligationis, transgressio dictę legis humanę peccatum est mortale, si eo consilio illa admittatur, vt talis finis impediatur. Exemplum est cū quis ideo Missam in die festo audire non vult, quod nolit vacare Deo, & cultum ei debitum exhibere. Idem iudicandum est, quoties peccatur, vt charitas impediatur, quę omnium præceptorum finis est communis. Rationem adfert Caiet. in sumula verbo Præceptum, quia transgredies hoc modo præceptum humanū, proportionaliter se habet ad finem eiusdē præcepti, sicut transgrediens illud ex contemptu, habet se vt ad id ipsum præceptum, vel ad præcipientem: vt pote qui finem præcepti respicit, sicut alter respicit præceptum.

Documentum de lege humana condita in materia graui.

SECTIO II.

Secundum documentum est: legem humanam ad mortale obligare, quę à legislatore condita est in materia graui cum voluntate obligandi ad mortale. In hoc perinde ac in præced. Catholici omnes conueniunt. Cum enim consentiant legem humanam posse habere vim obligandi ad mortale, vt in præced. cap. annotatum est; negare nequeunt id maxime viuere illi in materia graui, & quando legislatoris voluntas est taliter obligare.

Ad pleniorē autem illius intelligentiam notandum est, materiam legis dupliciter censeri grauem: vno modo ex se, suoque genere quando. s. eiusdem legis transgressio à quocūque fiat, iniuriam ac detrimentum notabile adfert: altero modo ex relatione ad bonum commune; nempe quando transgressio legis, si ab vno vel altero fiat, parum tantummodo nocere potest: seu si fiat ab omnibus, vel à pluribus, inferre graue detrimentum Reipub. Vnde ea ipsa lex habet, vt de factō censetur esse in materia graui. Exemplo sunt transgressiones legis ciuili, quę prohibetur frumenta exportari extra regnum vigente penuria; & legis Ecclesiasticę, quę Clerici prohibentur venari, aut qua iubentur ferre tonfuram & vestem Clericalem. Nā frumentum aliquid ab vno vel altero exportari extra regnum, non potest de se magnum huic afferre

nocu-

nocentum: exportari autem ab omnibus communiter, vel à pluribus, potest regno grauius nocere. Similiter Clericorum vnum vel alterum venari, aut habitum & tonsuram Clericarem non ferre, haud magis quidem infert damnum Ecclesie: sed omnes venari, vel nullum eorum tonsuram & habitum Clericalem ferre grauius nocet Ecclesiasticae disciplinae.

42. Notandum est secundò: vt lex humana obliget ad mortale, grauitatem materiae debet necessarò concurrere cum legislatoris voluntate. Vnde si constituerit eam conditam esse in materia neutro dictorum modorum graui; constabit quòque non obligare ad mortale, quòcumque fuerit voluntas legislatoris, *tanquam rationis d. ssona*: quia lex condita in materia viroque eo modo leui: seu dispositio de re nec magis momenti, nec multum necessaria reip. vt censetur contingere cum transgressio illius nec ex se, nec ex ordine ad bonum commune parua est adferre notabile detrimentum) nõ potest sufficientem habere causam imponendi obligationem ad mortale; vt Alphon. à Castro in lib. 1. de lege pœnali cap. 5. document. 2. ex eo confirmat: quod aliqui peior miserique esset in hac vita subiectio animae, quam corporis. Nam lex humana nequit hominem pro re leui, ad mortem corporalem obligare; adeo ille vt tyrannus haberetur, qui constitueret talem legem: nimirum imponentem capitis pœnam pro re leui. Multo igitur minus obligare poterit ad mortem spiritalem, seu damnationem æternam, quae infinitis partib. grauior est: præsertim cum omnium legum condendarum potestas Principibus, tum Ecclesiasticis tum laicis concessa, sit in subditorum bonum, non in perniciem & animarum laqueum.

43. Si obicitur ex leg. i. ff. de constitut. Principum: Quod Principi placuit, legis habere vigorem. Respondet Alphonfus; id esse intelligendum, si iusta adit voluntas: alias solam voluntatem Principis sine causa legitima non posse aliquem obligare in conscientia: qua iure naturae quisq; à tali obligatione eximitur, nem sit contra ream rationem. Quae verò iuris naturalis existant, principi non licet tollere, ex Clemen. Pastoralis De sentent. & re iudicata §. Ceterum.

Si Secundò obicitur ex Calet. in summula verbo Præceptum; in Iure canonico esse quaedam præcepta minima, seu de re leui sub mortali imposta; quale est in Extrauag. cõmuni De estande, De sepulturis: de cadaveribus non exenterandis, & in frusta concidendis, vt ad alia loca transferantur. Ea enim exenteratio & concisio res est de re non magni momenti; & nihilominus prohibetur sub pœna excommunicationis maioris, & ex consequenti sub peccato mortali; quia excommunicatio maior imponi potest tantum ob mortale ex cap. Nemo Episcoporum ii. quæst. 3. Respondendum dicat talia præcepta minima eo quod de iure de re leui ex suo genere. Ipsa autem imponi sub mortali, ob aliquam talis rei circumstantiam, qua in ordine ad bonum commune, illa sic aggrauetur, vt sufficiens Superiori præbeat causam iniungendi sub mortali: sicut in casu proposito præbit, quod eiusmodi exenteratio & concisio abisset in consuetudinem: quae meritis fidelium horrore commouebat & perturbabat auditu: vt sub initium memorata Extrauagantis habetur. Cuiusmodi causam, caritas annonae iam præbet præcipiendi ne frumentum ex vrbe effertur: quod aliqui est ex se leue, seu nullam vi sua inferens iniuriam. Similiter bellum ingruens præbet causam præcipiendi, vt ciues sumant arma & portas ciuitatis custodiant, quod alias est quid ex se indifferens.

Quam responsionem Alphonfus loco cit. insinuat, cum postquam ex antedictis collegit, perperam sentire eos religionum Prælatos, qui putant se posse ad mortalem culpam subditos obligare propter solius silentij violationem: aut propter vnus lactucae manducationem sine licetia: aut propter aliud simile, quod est ex se parui momenti; nec potest grauius religioni nocere: subtingit posse his rebus paruis, talem tamque grauem circumstantiam coniungi, graue scandalum religionis, aut magnam occasionem transgressionis votorum quod merito possit Prælatos res eiusmodi prohibere sub interminatione gehennae.

44. Notandum est tertio, Legem humanam hoc ipso, quod fertur in materia graui priore modo, obligare ad mortale, etiam si legislator non habuerit intentionem sic obligandi. Ratio est: quia ex voluntate quidem legislatoris pendet præcipere, aut non præcipere: tamen posito semel præcepto, vis &

quantitas obligationis spectanda est, non ex illa voluntate sed ex naturali iure, quo parendum est Superioribus secundum rectam rationem præcipientibus, & ex rei quae præcipitur grauitate; vt sicut non potest Superior in re leui dare præceptum obligans ad culpam mortalem prout ante dictum est: ita nec potest dare in re graui, obligans solummodo ad veniale. Quod illustratur exemplo videntis aut iurantis se aliquid magni momenti facturum: qui ex naturali lege de voto & iuramento seruando, & ex materia grauitate tenetur sub mortali implere illud; non obstante, quod in potestate ipsius fuerit non vouere, aut non iurare. De qua re pluribus Gabriel Valquez ad 1.2. D. Thomæ disput. 158. cap. 4.

Quod non sufficiat legem humanam conditam esse in materia posteriori modo graui, vt censetur obligare ad mortale: sed simul requiratur, vt à legislatore condita, sit cum iusta voluntate imponendi talem obligationem: Alphonfus in cit. cap. 5. docum. 4. ex eo probat, quod aliqui fatendum esset hominem legislatorem sua lege semper obligare ad mortale, quoties ipse potest; cum in materia leui nunquam possit. Si opponas, videri autem dictis repugnare, quod lex in materia graui obliget tantum ad veniale. Respondetur, antedicta esse intelligenda de materia graui priore modo, in qua transgressio legis, etiam si ab vno tantum fiat, notabile damnum infert: adeo vt talis lex humana diuinam includat ad mortale obligantem, ex regula i. in proximè præc. cap. tradita.

Hic autem agi de materia secundo modo graui, in qua transgressio legis, quae pure humana est, si ab vno vel altero, vel paucis fiat, nunquam aufert notabile detrimentum: licet adferret: Resp. si ferret à pluribus, aut ab eodem nimirum repeteretur. Lex igitur posita in tali materia, obligat ex intentione legislatoris; vel ad culpam mortalem vel tantum venialem, vel etiam ad nullam; sed tantummodo ad pœnam temporalem, iuxta ea quae dicta sunt in lib. 13. cap. 18. quæst. 3. Ita vt lata lege cum intentione obligandi ad mortale, ne quis extra regnum pecuniam exportet, exportans peccet mortaliter: etiam si ea ipsius exportatio parum noceret reip. prout in relectione de potestate ciuili in 18. F. ancilens à Victor. expressit. Lata verò cum intentione obligandi tantum ad veniale, aut tantum ad pœnam temporalem: non peccet, plusquam venialiter: aut ne venialiter quidem, sed tantum reus pœnae temporalis constituitur. Iam quod talis obligatio ad culpam siue mortalem siue venialem, non requiratur necessarò expressam intentionem legislatoris talem imponendi, sed sufficere possit: tacita, in eodem loco antea docuimus.

Ratio cognoscendi. An legislatoris intentio fuerit obliganti ad peccatum mortale.

SECTIO. III.

45. Quae verò sit ratio cognoscendi siue expressam siue tacitam legislatoris intentionem obligandi ad mortale, sequenti documento declaratur: cui duo præmittenda sunt cum Grego. à Valer. 1. 2. disput. 7. quæst. 5. punct. 6. circa mediu.

Prius est; meritiò Nauarrum in Enchir. c. 23. n. 55. im probare quod Imola, Felinus & Calet. sentiant leges humanas nõ obligare per se sub mortali, secluso contemptu vel scandalo. Nam ne queunt id asserere ob defectum potestatis in legislatore, in quo aliqua esse ad obligandū sub mortali, patet ex dictis in præc. cap. n. 39. eamque non definitam ad duos tantum illos casus: vt constat ex communi estimatione fidelium, qui leges aliquas humanas secluso etiam contemptu & scandalo, censent ex iusta Superioris voluntate obseruandas esse sub mortali, vt leges de Quadragesimali ieiunio, de annali confessione & communionem: De missa in die festo audienda. Nec item possunt id asserere ob voluntatis defectum: quia impossibile est scire quod Superiores, cum possint, nunquam velint sua lege obligare ad mortale.

Posterior est: Leges ciuiles, sicut & Ecclesiasticas obligare posse sub mortali, quando legislator id vult iusta intentione. Hoc patet per illud quod de lege humana in genere ostendimus lib. 13. cap. 18. quæst. 2. eam in conscientia obligare ex iusta intentione legislatoris. Idem sentientes Alphonfus à Castro in lib. 1. De lege pœnali, & Nauarr. ad c. Fraternalitas 12. qu. 2. ille cap. 4. & hic num. 17. id probant hac potissimum ratione: quod Magistratibus in ordine ad rem publicam, perinde ob obedientiam debeat, in mo etiam magis, quam paritibus in ordine ad rem familiarem: sed præcepta quae à patre filio dantur in

ordine

ordine ad rem familiarem, possunt hunc obligare ad mortale. Ergo poterunt & subditum obligare præcepta quæ dantur à magistratu in ordine ad rem pub. Consequentia est manifesta. Maior probatur: quia quando potestates diuersæ sunt & subordinatæ, superiori potius quam inferiori obediendum est. Potestates autem patris & Principis subordinatæ sunt: quia pater in rebus civilibus subditur Principi. Ergo & filius, qui vtrique subditur, potius Principi in re civili, quam patri in re domestica obedire debet. Minor autem ex eo probatur, quod D. Paulus ad Rom. i. inter multa & grauiora Gentilium peccata, quæ ibi enumerat, parentum inobedientiam ponat: & tandem omnibus enumeratis, dicat: Qui talia agunt, digni sunt morte: quod idem est ac omnia peccata illic nominata, esse mortalia; adeoque inobedientiam parentum.

46. His ita positis hoc tertium documentum statuitur. An intentio legislatoris ferentis legem humanam fuerit, vt in ea ipsa lex sub mortali obligaret: cognosci primò, & præcipue ex legislatore ipso, si peripicue eam esse suam intentionem declararet; remque si legem ferat absolute in materia graui: nec vilo verbo aut signo, aliove modo declararet se non habere intentionem obligandi in conscientia. Tunc enim locum habet illud Soti libro primo, De iustitia & iure quasi. 6. art. quarto, pro ratione materiz, indicandam esse, legem ex parte legislatoris obligare in conscientia sub veniali, vel sub mortali peccato. Et confirmatur quia cum legislator ipse non limitat vsum autoritatis suæ, consentaneum est iudicare simpliciter, quod ex tota autoritate sua legem condar, eique obligandi vim quæ potest tribuat. In graui autem materia potest ad mortale obligare, sicut in leui ad veniale, per antedicta.

47. Deinde cognosci ex consuetudine, vt ipse legis interprete, si quando scilicet ipsa lex humana à maiori saltem parte populi obseruatur, tanquam obligans ad mortale. Exemplo sint consuetudines earum, quibus obseruatur leges de ieiunio Quadragesimali, de facienda peccatorum confessione semel in anno, & de sumenda Eucharistia in Paschate, nonnullæque alie. In quibus consuetudinibus diiudicandis & discernendis ab iis quæ non ostendant obseruationem legis, tanquam obligantis ad culpam saltem mortalem (qualis est consuetudo dicendi saluationem Angelicam, cum ad eam ter in die signum datur) standum est exitimationi & iudicio prudenti ac bonorum virorum. Iam si neutro duorum illorum modorum constare possit, an lex ad mortale obliget necne, recurrendum est ad ipsius verba: de quibus ex Nauarro in Enchir. cap. 23. numero 49. & aliquot sequentibus dantur duo sequentia documenta.

Ratio cognoscendi intentionem legislatoris ex verbis legis.

SECTIO IV.

48. Quartum igitur documentum est. Secundum communem sententiam, leges humanas etiam Canonicas, non obligare ad mortale, cum non habent verba præceptiua, vel prohibitiua (cuiusmodi ista esset notat Alphonsus à Castro in lib. 1. De lege penali cap. 5. docum. 4. præcipio, mando, iubeo, prohibeo, veto, interdico, & his æquivalentia; vt ista debeant, necessarii teneantur, necesse est, non licet, non potest) sed habent solum ordinatiua, vel constitutiua: qualia Alphonsus ibidem ista esse ait; decernimus, statuis, ordinamus, volumus, sancimus; etiam si imperatiui modi sint: vt illa: facite, dicite, faciant dicant; & similia, quæ secundum intelligentiam communem nec præceptum significant, nec prohibitionem.

Cuius obseruationis rationem reddit Nauarrus in citato num. 49. quia licet authoritalis legis, per eiusmodi verba significare videatur voluntatem suam esse, vt transgressio illius sit actus vitiosus, cum antea fuerit indifferens (sicut & actus illam obseruandi, est actus virtutis ex indifferenti, vt Sotus norauit in lib. 1. De iust. & iure quasi. 6. art. 4.) & consequenter vt sit peccatum saltem veniale: quia tamen per illa ipsa verba, nec præcipit nec prohibet; significat se nolle obligare ad mortale; nisi forte lex ipsa contineat aliquid præsupponens peccatum mortale; vt si contineat poenam excommunicationis maioris; quia etsi tunc lata non sit per verba præceptiua, aut prohibitiua; tamen, vt Nauarrus notat in sequen. num. 53. cõfenda est voluntate legislatoris obligare ad peccatum mortale: cum iuxta cap. Præterea, De officio delegati, is qui vult aliquid, censetur etiam velle aliud, sine quo illud esse nequit.

De penis in humana lege indicantibus eam sub mortali obligare.

SECTIO V.

Iudicatur autem lex continere aliquid præsupponens peccatum mortale (quod pro quinto documento teneri potest) primò, cum fertur sub pena indignationis Dei, seu maledictionis æternæ. Hanc enim nemo incurrit nisi in statu peccati mortalis. Deinde cum præcipitur vt transgressor impenitentem non absoluitur, vel ad alium mittatur pro absolutione Sacramentali: quia nulli neganda est talis absolutio nisi pro peccato mortali. Præterea si talis lex ponatur in materia, in qua lex altera obligat ad mortale: quia tunc, si non ratione sui saltem ratione illius alterius quam continet, obligabit ad peccatum mortale. Demum quando transgressori lex imponit poenam, quæ non nisi ob peccatum mortale incurritur quales sunt, vt loco cit. Alphonsus à Castro meminit, priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ, degradatio, & excommunicatio maior; siue ipsa sit lata sententia, ipsoque facto incurrenda; siue sententiæ ferendæ, ac tantum commemoratoria: quod expresserunt Syluester in verbo Præceptum, & Caiet. 2. 2. illa quasi. 3. hic quasi. 186. art. 9. approbatque Nauarrus in eodem cap. 23. num. 52. quia nullum peccatum nisi mortale, est causa sufficiens ferendi aliquem excommunicatione maiori cap. Nemo, & Nullus 11. quasi. 3.

Quantum tamen, vt Caiet. ipse habet in Summula verbo, Clericus, approbantque Alphonsus, & Nauarrus. locis citatis si excommunicatio quam lex imponit sit tantum comminatoria, necdum per sententiam Iudicis fulminata: transgressor talis legis non est ea poena iudicandus peccare mortaliter quousque transgressio perueniret eò, vt ille resistenti monitorio, tanquam plene inobediens, sit dignus excommunicari. De quo latè Suarez tomo 5. disput. 18. sect. 3. & à n. 20. Aduerte verò quod Vasquez. 1. 2. disput. 58. cap. 5. monet: quando lex sub pena excommunicationis fertur absolute; non intelligi præmittendam esse monitionem nisi id exprimat in ipsa lege de se alioqui admonens sufficienter.

De penis irregularitatis, suspensionis, & interdicti, difficultas est: de qua auctores, & rationes in vtramque partem adfert idem Vasquez ibidem num. 46. & sequen. affirmantemque contra Nauarrum sequitur cum Syluestro, & Med. nempe cum infliguntur à lege ob peccatum; eas esse sufficiens signum, quod illud peccatum sit mortale. De quo non videtur dubitandum cum notabiliter grauant, habentque remediū difficile, prout plerumque solent iuxta tradita communiter de illarum relaxatione. Quapropter causa ob quas imponuntur debent esse graues; adeoque si eæ sint peccata, debent esse graua.

De penis civilibus difficultas.

Porro quod ad prædictas penas, quæ cum spirituales sint, imponi tantum possunt ab Ecclesiasticis Prelatis, Alphonsus adiunxit mortem, carcerem perpetuum, confiscationem omnium bonorum, & infamiam: quæ possunt, vt & multa alia temporalia, imponi à magistratibus laicis: immo & ab Ecclesiasticis excepta morte, & mutilatione. Adiunxit, inquam, tanquam signa sufficientia legis obligantis ad mortale: relictur per illud quod Nauarrus in Enchir. c. 23. num. 55. & aliquot sequentibus confirmat: ex poena temporaria, quam lex humana imponit, non duci argumentum sufficiens ad ostendendum in dubio, obligationem illius esse ad peccatum mortale: ne si quidem, vt idem in numero 57. exprimit, sint graues ille ex ipso Alphonso relatur: nisi aliunde ex aliquo certo signo cõfiter legislatorum voluisse eiusmodi legem penalem subditos obligare; non modo ad temporalem poenam subeandam, sed etiam ad reatum peccati mortalis: nempe si lex Ecclesiastica poenam spiritalem, quæ non nisi ob mortale incurritur, imponat simul cum temporaria: aut lex civilis lata à Principe cui subditi obediunt, & fidelitatem iurauerunt (sicut vt plurimuma solent Christiani 15. quasi. 6. cap. 2. & sequentibus) si feratur iniungendo, vel inhibendo aliquid in virtute præstiti iuramenti addita poena aliqua temporaria transgressorum.

Suam sententiam Nauarrus num. 55. & 56. confirmat, tum ex consuetudine, ac exitimatione communi hominum, qui siue nobiles, siue plebei, siue docti, siue indocti persuaderi sibi, legislatorum ad eam tantum poenam temporalem obligare voluisse, quam in iure solum exprimit: neque ad spiritalem peccati

peccati mortalis, extendisse intentionem suam, quando eius rei nullum certum signum exhibuit: tanquam putans eam talis poenae temporalis comminationem satis fore ad deterrendum subditos à legis suae transgressione. Tum ex auctoritate eorum qui afferunt legem pure poenalem non obligare ad culpam: quorum sententiam secuti sumus in lib. 13. cap. 26. quæst. 1. Ex qua sequitur poenam lege humana impositam, non modo non esse de se sufficiens signum obligationis illius ad mortale: sed nec esse sufficiens obligationis illius ad mortalem siue venialem. Tum demum hac ratione: quod in dubio lex accipienda sit secundum eum sensum, quo est minus poenalis; iuxta cap. In poenis De regul. iuris in 6. & legem si præses, & legem De interpretatione ff. De poenis Quando igitur in lege poenam temporalem imponente nihil datur, ex quo intelligatur obligare ad mortale: ea sic accipi potest; ut censeatur tale obligationem minime continere: præsertim cum ille qui de duobus propositis vnum affirmat, alterum negare videatur. ex cap. Nonne De præsumptionibus: & ideo legislator qui ad poenam æternam & ad temporalem obligare potest: hanc irrogando, illam de qua penitus taceret, excludere videtur.

Sed duo obiecti possunt. Alterum, quod sit mortale, oblicere se probabili periculo amissionis vitæ, aut alicuius membri. Eum autem qui transgreditur legem imponentem transgressori mortis vel mutilationis supplicium, exponere se tali periculo. Alterum est, quod talis lex iniusta esset, tam grauem constituens poenam ob actum, qui non sit peccatum mortale. Priori autem; Nauar. in seq. nu. 57. occurrit; esse quidem peccatum mortale exponere se temere probabili periculo mortis vel mutilationis; quia violatur quintum Decalogi præceptum: sed transgredi legem quæ mortis vel mutilationis poenam imponit, non esse de se, tali periculo se exponere: vt argumento est; quod possit quis tanta cautione eiusmodi legem violare, vt non incurrat in probabile periculum poenæ ab ea constitutæ. Posteriori verò idem in sequen. num. 58. occurrit: ad iustitiam legis satis esse, vt illius mortalis transgressio præsumatur in foro exteriori: etiam si forte in interno aliter iudicaretur: vt præsumi potest cum quis legem iustam, sine iusta causa violat: siquidè videtur per contemptum; siue eiusdem legis, siue legislatoris violare: quod est de se peccatum mortale; graui poena dignum.

Accedit quod iam tradidimus loco citato: poenam iustè constitui, non tantum propter culpam, sed etiam propter causam: seu propter omissionem alicuius valde necessarii, aut utilis ad commune Reipub. bonum: à qua omissione legislator velit subditos reuocare, solius grauioris poenæ temporalis metu. Quo modo Nauar. ait *sub finem cit. num. 58.* aliorum exercitiuū duces suo tempore laudatos fuisse; quod propter minima furta, morte affecterunt aliquos milites, ad disciplinam militarem conseruandam.

Quibus obiectionibus addi posse videretur; impositionem poenæ temporalis per legem, indicium esse, quod legislator eam ferens, voluerit obligare subditos, quam potuit seuerissimè: atque adeo ad peccatum mortale. Sed necessarium non est id sentire: quia cum præsumendum etiam sit legislatores velle suauiter, & quantum res patitur, sine periculo animarum gubernare subditos; conicere possumus, dum leges ferunt comminatorias, solius poenæ temporalis; ipsos existimare satis fore prospectum bono communi per eas suas leges, si ad poenam tantum temporalem obligent: ideoque non intendisse aliter obligare.

De vi verborum præceptiuorum in lege.

SECTIO VI.

52. **S**extum documentum est: Nullum quidem verbum in lege quantumvis præceptiuum, vel prohibitiuum, per significatum quod habet ex prima sua impositione, sufficienter ostendere, quod intentio legislatoris fuerit obligare transgressorem ad peccatum mortale. Hoc Nauar. in eodem cap. 23. num. 50. & 51. cum Caietan. confirmat ex eo; quod verba, præcipimus, obligamus, mandamus, veramus, inhibemus, prohibemus, debeat; obligetur, teneatur: omnia ac singula sint generalia, tam apta ad inducendam obligationem ad peccatum veniale; quam ad mortale. Nam ideo apta sunt obligationem inducere, quia sunt apta facere

legem præceptiuam: quæ in hoc à consultiua distinguitur, quod inducat obligationem ad aliquid peccatum, & consultiua ad nullum: vt pote quæ sit de bono, cuius contrarium non est malum: vt de virginitate, in priore ad Corinth. cap. septimo: cuius contrarium in vsu legitimi matrimonij, non est malum. Lex autem non obligat necessariò ad mortale, hoc ipso quod præceptiuæ est: quia lex de non mentiendo iocose absque damno alterius, aliaque multa, præceptiuæ sunt: nec obligant ex cõmuni Catholicorum sententia, nisi ad veniale.

Accedit quod ex sacra Scripturæ vsu, ne ipsum quidem præcipiendi verbum, denotet obligationem ad peccatum mortale. Non enim, vt rectè ait Alphonsus, in *supra cit. do. um.* 4. cum Christus Marci 8. præcepit discumbere eos quos septem panibus refecturus erat: nec cum præcepit Discipulis vt paucos quos habebat discipulos apponerent: nec cum præcepit infirmis ab ipso curatis, vt nemini diceret; putatus est talibus præceptis ad peccatum mortale voluisse illos obligare.

53. Addit nihilominus Nauarrus, talia verba in lege Ecclesiastica, indicare conditorem ipsius habuisse animum obligandi transgressorem ad peccatum mortale: nisi quid in ea expressum sit, quo contrarium sufficienter significetur. Idque confirmat ex Clemen. X. in de paradiso 5. Cum autem De verborum significatione: vbi habetur, S. Franciscum noluisse æqualiter obligare suos Religiosos ad omnia quæ regula ipsius continet: cum ad quædam apponat verbum præcepti, vel ei æquipollens: quoad quædam vero non apponat. Quæ ratio vt valeat fatendum est, Pontificem præsupponere tanquam manifestum, quod verba præceptiuæ, illique æquipollentia in iure Canonico vim habeant exprimendi obligationem ad culpam mortalem. Vnde sumpta est cõmunis, vt à Nauar. dicitur, Doctorum sententia: quod intentio cuiuslibet legislatoris Ecclesiastici vtentis in sua lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, nisi contrarium per aliquod aliud iudicium sufficienter significetur, communi prudentium iudicio; sit obligare ad mortale. Maxime autem si tali verbo fiant additiones, per quas significetur obligationis incrementum: vt si dicatur districte præcipimus: arctè prohibemus: in virtute sanctæ obedienciæ præcipimus: sub obestatione diuini iudicij prohibemus. Quæ Nauarri sententiam qui reicere volet tanquam duriorum, & fundamentum multiplicandi leges ad mortale obligantes; atque quodammodo necendi animabus laqueum, patronum habebit Gabrielem Vasquez 1. 2. *disput. 138. cap. 4.*

54. Sed placet potius illam admittere cum restrictione: nempe vt ea non obstante, approbemus quod Alphonsus notat in libro primo de lege poenali cap. 5. documento 4. ex eo quod verba præceptiuæ, illique æquipollentia in iure canonico vim habeant exprimendi obligationem ad culpam mortalem: non esse inferendum in omnibus aliis statutis idem etiam semper vsuenerit: quia, vt ostensum est antea, ne quidè in lege diuina, id perpetuum est; itemque existimemus legislatoris Ecclesiastici legem admittere benignam interpretationem viri prudentis, ex iusta causa præsumendis de pia præcipientis vel prohibentis intentione, quod ea non fuerit obligandi ad mortale. Hinc, quod Caietan. notat 2. 2. *quæst. 186. art. 9. in respons. ad 2. dub.* etiam si D. August. in principio suæ regulæ dicat Hæc sunt quæ vt obseruetis præcipimus in monasterio constituti: tamen non omnia quæ subiungit iudicantur obligare ad mortale.

55. Deinde vt Driedo habet De libertate Christi pag. 174. in Codice Louanij edito anno, 1540. humana mandata & statuta seu decreta etiam vniuersaliter prolata, nunquam ita generaliter intelliguntur, quin interpretationes & conditiones ciuiles seu non duras intelligentias suscipiant, prout sapiens rectè iudicabit: quantumuis sint iurata, aut in virtute præstiti iuramenti inposita, iuxta illud quod in cap. i. De iureiurando in 6. definitur, iuramenta sub quacumque generalitate præstita, vel præstanda super statutis vel consuetudinibus seruandis; ad licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obulantia tantummodo extendi: ipsosque iurantes, ad alia per præstationem iuramenti non teneri. Licita autem intellige cum eodem Driedone, non omnia: sed ea quæ non sunt abolita: quia licita quæ per non vsum abierunt in desuetudinem; non intelliguntur generali statuto comprehensa ex ea parte; quæ per consuetudinem cõtrariam abolita sunt; quæve statutum

ipsum vim suam non retinet amplius : adeo vt intento generaliter iurantis, se allicuius collegii aut communitalis statuta seruaturum, non referatur ad alia quam ad licita non abolita; nisi is quoque expresse scienterque iuraret, se seruaturum licita etiam abolita.

56. In exemplum talis interpretationis ciuilibis, seu non duræ, vsurpari potest quod idem author paulo superius habet. Statuta quibus Rectores in vniuersitatibus præcipiunt virtute præstiti iuramenti, vt omnes interfint congregationi à se indictæ, aut Missæ solemnæ, aut aliud huiusmodi; interpretanda esse, præsumendo de pia intentione mandantis, quod in talibus non magni ponderis, id est, non admodum necessariis ad finem in quem diriguntur, qualis est Rectori honorem, & Vniuersitati decorem adferre, cui sufficere potest notabilis aliquot personarum presentia: nolit obligare ad reatum periculi: sed solâ reuocare in memoriam iuramentum præstitum; ne mandatum ipsius habeatur tanquam contemnendum; nam intentio esset aliæ qui irrationabilis: quippe quæ esset obligandi ad mortalem in leui materia. Secus autem foret in materia graui, prout idem author satis indicat, cum addit postea: dñi Rector sigilla in singulos vocari facit pro causâ & negotiis arduis, quæ merito exigunt præsentias, consensum, consilia, & deliberationes singulorum non habentium legitimam abessendi causam, tunc mortalem culpam posse continere.

Mitigari adhuc potest positæ sententiæ rigor de obligatione legis Ecclesiasticæ ad mortale, per illud quod habet Caietanus in Summula verbo Præceptum circa finem. In quolibet Ecclesia seu religione, illa tantum verba vim obtinere præcepti antonomastice, id est, obligantis ad mortale, vt ipsius ibidem circa principium interpretatur: quæ contulerunt sic intelligi habentive pro præceptis antonomastice. Quæ vero non contulerunt sic intelligi (quandoquidem id argumentum est, vel non fuisse à Superiore posita, vel non fuisse à subditis recepta cum tam graui obligatione) nõ habere vim præcepti illius modicæ nam si verba sunt præcepti: quæ quidem accipienda sunt iuxta communem vsum, & receptam consuetudinem, quæ facere potest vt lex vel non recipiatur vel recepta abrogetur.

57. Quod si obicitur, Pontificem in cit. Clement. ostendisse rationem optimâ interpretandi leges Ecclesiasticas, quod attinet ad earum obligationem sub mortali: ac proinde cum determinet ibidem, quæ in regula S. Francisci statuuntur per verba præceptiua, obligare ad mortale, non videri consentaneum, vt alias eiusdem generis leges, interpretemur negando eis talem obligationem. Responderi potest peculiarem fuisse causam rigidæ interpretationis, verbi præceptiui in regula S. Francisci: nempe, vt Nauari in cit. cap. 23. num. 52. verbis viat; quod positum in ore tam magni sancti, & authoris tam sanctæ & archæ regalæ, & ad subditos tantæ perfectionis & asperitatis; merito iudicari debeat vsurpatum rigidè.

De legis humanæ cessatione ab obligatione ad mortale, cessante illius causa.

SECTIO VLTIMA.

58. P Oltremum documentum, quod habet Alphon. à Castro in lib. 1. De lege penali cap. 5. vbi illud facit tertium. Legem humanam quæ propter aliquam causam obligat transgressari ad peccatum mortale, cessante tali causâ, non inducere amplius talem obligationem. Ratio est: quia vt lex iusta obligas ad mortale, ferri non potuisset, nisi iusta adfuisset causâ talis obligationis: ita nec lata, manere potest cum tali obligatione, nisi manente tali causâ: quia cessante causâ cessat & effectus cap. Cum cessante De appell. Itaq; si propter graue scandalum quod ex aliquo facto timetur, ipsum sub pœna peccati mortalis prohibetur, cessante omni talis scandalii occasione, cessat & talis legis obligatio. Præterea si non extent amplius iustæ causæ propter quas constat lege esse imposita aliqua attributa, cessat & obligatio illa soluendi: vt Alphonus plenius ibidem explicat.

59. Qui etiam de duobus admonet. Alterum est, intelligendum esse hoc documentum de cessatione totalis causæ legis. Neque enim cessante causâ partiali legem cessare: nisi forte talis causa sit, ex qua legis obligatio ita pendeat, vt ea ad hanc inducendam, omni alia causâ seclusa, per se sufficiat. Alterum est eam cessationem contingere posse, vel vniuersè, vt quâ-

do talis ipsa causa legis, omnino tollitur: vel in aliquo particulari, vt quando aliquis habet rationabilem & sufficientem causam, cur à communi talis legis obligatione excimatur. De quibus videnda sunt antedicta lib. 13. num. 180. & 181. Et addendum est ipso Alphonso in sequenti documento quinton: siue cessatio vniuersæ, siue in particulari contingat, posse licitè: quemque contra legem agere; nisi forte ob scandalum vitandum oporteat ad Superiorem recurrere, ne obedientia debita ei de negari videatur. Illud autè intellige cum res fuerit clara, id est, cum aperit: è costiterit ad esse rationabilem causam, ob quam si legislator præsens esset, omnino decerneret aut decernere debere, legem suam non esse seruandam. Nam cum dubia esset cessatio causæ legis, vt contra hanc licitè agi possit, ne nos in nostra causâ, quod facile est, de cipi contingat: recurrendum est ad Superiorem qui potestatem habet in lege ipsa dispensandi. Quomodo Diuus Thom. 2. 2. quæst. 120. art. 1. ad 3. id quod habetur ex lege 1. Cod. de legib. nemini nisi Principi licere legis interpretationem dare: interpretatur in quibus, interpretationem locum habere in dubiis; in quibus non licet: abique determinatione Principis, à verbis legis recedere: in manifestis autem non esse opus interpretatione, sed executione. His autem documentis per modum appendicis addi potest, axioma esse apud Theologos & Iurisperitos vulgatum, Legem siue canonicam siue ciuilem fundatam in præsumptione, quæ veritati non consonat: falsaque est; non obligare in conscientia. Pro quo facit quod in conscientia foro habeatur tantum ratio veritatis. Eiusdem vè d. axiomaticæ variæ à Doctoribus declarationes dantur, vt videre est apud Ioannem de Salas ad 1. 2. D. Thomæ disput. 16. sect. 7. Sed nobis sufficit illa, quæ (vt idem tangit sub finem eiusdem sectionis) restringitur exceptione casus: in quo etiam si lex in præsumptione, suspitioneue falsa fundetur: tamen Princeps eam serens, re ipsa vult, atque iussit vult propter bonum commune quod ex ea resultat: vt ea fortiatur, nec defectum suum obligandi. Tunc enim ad obligationem, nec defectus potestas sufficiens, nec debita intentio causaque iusta. Pluribus de eodem agens videri potest memoratus author in præced. disput. 10. sect. 4.

CAPVT VLTIMVM.

De reliquis regulis iudicandi de peccato an sit mortale an veniale, cum quibusdam additionibus eodem spectantibus.

SUMMARIVM.

- 60. Pro regula iudicandi de peccatis haberi potest traditio virorum doctorum, & communis vsus piorum.
- 61. Duo documenta notanda de his que in vsu varia sunt apud varios.
- 62. Transgressiens quamcumque legem Superiorem ex contemptu eiusdem legis aut Superioris, peccat mortaliter.
- 63. Quod qua ratione probetur & restringatur.
- 64. Quomodo intelligi debeat diuisio peccati mortalis in superbiam, auaritiam, &c.
- 65. Quod peccata venialia quantumcumque sint numero, nunquam æquivalent vni mortali.
- 66. Obligatione due in contrarium, cum solutione.
- 67. Modus quo illud quod est de se leue, per iterationem mortale esse contingit.
- 68. Idem actus potest successine esse peccatum veniale & mortale.
- 69. Veniale ex suo genere, non fit ex circumstantia mortale intra eandem speciem.
- 70. Modi per se, & per aliud, sicut non mutant speciem in genere mortis, ita nec de veniali faciunt mortale.
- 71. Peccatum suo genere veniale non fit mortale per intensiorem affectus voluntatis in illius perpetracione.
- 72. Peccatum ex suo genere mortale sit veniale, non per additionem aliquam, sed per detractionem.
- 73. Quomodo ex causa venialis, cogitatio aut detectatio genere suo mortalis, sit venialis.
- 74. Quod de cogitatione & detectatione in eare dicitur, non habet pariter locum in operatione, & omissione.
- 75. De defectu aduertentie excusantis operationem, vel omissionem a mortali; & nonnunquam simpliciter a peccato.
- 76. Quod ob meritum, etiam cadentem in constantem virum, peccatum non desinat esse mortale.

Iudicium de mortali ex communi doctorum & proborum sentiendi & agendi vsu.

SECTIO I.

60. **R**egula quarta ad iudicandum de peccato siue mortale, sumi potest ex communi iudicio & consuetudine virorum doctorum & piorum; nempe illud peccatum quod communis virorum doctorum traditio, communisque virorum piorum vsus damnat tanquam peccatum mortale, pro tali habendum esse: non autem illud, de quo nullus solet ab illis fieri scrupulus. Hæc probatur: quia docti, si qui alij, possunt in dubio de lege aliqua ratiocinando cognoscere, num imponat obligationem ad mortale: ita vt id quod illi communi consensu dicunt esse peccatum mortale, ipsum ceteri ferri debeat tale esse, & confirmari optima ratione: vt pote quæ valuerit ad conciliandum inter homines iudicio præstantes vnanimem consensum. Merito etiam piorum virorum vita communi que sensus sumitur pro viuendi regula, quia sicut rectum habent circa res agendas affectum, ita merito præsumuntur de eisdem rectum habere iudicium. Ad quod facit 4. regula lib. 3. num. 122.

61. De eiusmodi autem, quæ varia variis in locis sunt in vsu, operæ pretiū est duo documenta obseruare: quæ Driedo de libertate Christiana pag. 159. editionis memoratæ collegit ex D. Augusti in epist. 118 ad lanthanum. Prius est, vt quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid exhortationis melioris vite, id est, valent ad mouendos & excitandos pie animos, accendendosque diuinæ dilectionis affectu: & ad excitationem, & custodiam fidei, diuinique cultus promotionem & augmentum: aut etiam ad Christianos inducendos in mysteriorum cælestium reuerentiam, ac renouandam in illis, & inculcandam memoriam passionis Domini, & beneficiorum per eam nobis impensorum. Quæ, inquam, istiusmodi sunt, vbicumque insinui videmus, vel insinua cognoscimus, non solum non improbus, sed & laudando, & imitando sectentur: nisi id aliquorum infirmitas ita impediatur, vt malus detrimentum quam lucrum sit ex eorum obseruatione expectandum. At quæ deo in iis quæ per loca sic feruntur, non melior disciplina inueniri potest, quam vt eo modo quisque agat, eumque morem seruet, quo agere viderit Ecclesiam ad quam forte venerit: inquit loco cit. D. Augusti & confirmat autoritate D. Ambrosij, qui cum Mediolani ab ipso interrogaretur super consuetudine ieiunandi Sabbatho, respondit: cum Romam venio ieiunio Sabbatho. Cum hic sum, non ieiuno: sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.

Posterius documentum est. Ea quæ nec sanctarum Scripturarum autoritatibus continentur, nec in Concilijs Episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersæ Ecclesiæ roborata sunt; diuersorum autem locorum diuersis moribus ita variantur, vt vix aut omnino nunquam inueniri possint causæ, quas in eis instituendis secuti sunt homines: nihilque valere videntur ad exhortationem melioris vite: merito ceteri referenda vbi facilius tribuitur: quia quantumcumque in eis non inueniatur, quod ipsa sint contra fidem: religionem tamen premunt feruilibus oneribus, à quibus Dominus noster illam voluit esse liberam: non subdens amplius suos illi Mosaisco iugo, quod (vt actorum 15. D. Petrus dixit) neque patres nostri neque nos portare potuimus sed suo iugo, vt ipse vocat Matth. 23. suau) & oneri leui. Vnde vt loco cit. sub initium ait. D. Augusti. Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit. Quamquam tamen, vt addit Driedo pag. 161. Ecclesia Dei nonnulla eiusmodi tolerat ad vitanda scandala: nisi sint contra fidem aut bonos mores: qualia nec approbat nec facit, nec dissimulat tacendo sed reprehendit, auerfat, & damnat.

Iudicium de peccato mortali ex contemptu legis aut legislatoris.

SECTIO II.

62. **Q**uinta & postrema regula spectans ad omnem legem, potest hæc esse, quam Alphonsus tractat in lib. 1. de lege penali, sub finem quinti cap. Lex omnis iusta quantumuis nullam alias inducat obligationem ad culpam, vt consuetoria: aut certè

ad solam venialem, semper ad hoc obligat sub mortali, vt non contemnatur, seu, quod idem est, vt ei non contraueniatur ex contemptu. Cæterum censetur tunc legi contraueniri ex contemptu, non quidem quoties quis, etiam sciens, ei non obtemperauerit: sed secundum D. Thomam 2. 2. quæst. 186. artic. 9. ad 3. & alios quos refert Covarr. ad cap. Alma mater de sentent. excommunic. in 6. parte prioris §. 7. man. 6. quando ordinationi subici renuit, indeque procedit ad agendum contra illam: ita scilicet vt, Caiet. interprete ad citatum D. Thomæ locum, simul concurrant transgressio legis tanquam effectus & contemptus legis tanquam causa transgressionis; seu causa qua quis mouetur & inducitur ad legem ipsam transgredendam. Quod si aliqua alia particulari causa transgressio proueniat, addit D. Thomas: vt ex concupiscentia, vel ira, alioque huiusmodi affectu; non iudicabitur prouenire ex contemptu, ne quidem frequenter iterata, quiddid in contrarium plerique Canonistæ dixerint: quorum opinionem loco cit. Covarr. repudiat, istam D. Thomæ merito cum Adriano & Alphonso approbans: quia cum septies in die cadat iustus ex cap. 24. Proverb. iustus alioqui, quod absurdum est, dici deberet quotidie peccare ex contemptu adeoque mortaliter, secundum hanc nostram regulam.

Quæ à Caiet. in summula, verbo Contemptus; optime ex eo confirmatur, quod contra dilectionem Dei sit, nolle in aliquo ei subici; & contra dilectionem proximi, quando subiectio ei debetur in aliquo, nolle tale debitum ei reddere. At ille, qui ex contemptu legem diuinam aut humanam iustam transgreditur, non vult Deo aut homini subici cum debet. Ergo talis actio ipsius est contra dilectionem Dei vel proximi: ideoque contra charitatem directe, & per consequens peccatum mortale, vt pote charitatis destructiua. Itaque, inquit Caiet. peccatum est mortale, dicere verbum otiosum ex contemptu: hoc est, ideo dicere vt facias contra legem quæ prohibet verbum otiosum. Similiter peccatum est mortale nolle institutum religiosum suscipere ex contemptu consiliorum Christi: id est, vt non subleciatis, sed contrauenias consiliis Christi.

Admonet tamen idem Caietanus, non peccare mortaliter eum, qui propterea legem transgreditur, quod eam contemnat; non quod simpliciter id est, non quod absolute nolit legislatori obedire, sed secundum quid: nempe quod illa sit in re leui, ob quæ paruipendit non obedire: vt v.g. Si Prælati subdito præcipiat, Claude ostium, & subditus contemnat obtemperare in eiusmodi re leui, alioqui absolutus paratus obedire, non peccat mortaliter; nisi forte ex scandalo, vel ex alia circumstantia peccatum aggravaretur in infinitum: quia non præterit mandatum Prælati, vt faciat contra illud absolute prout est mandatum: sed cum hac additione, prout est mandatum de re leui. Quo fit, vt talis transgressio mandati, non pronentur simpliciter ex eo, quod contemnatur mandatum ipsum, aut Prælati mandans quatenus Prælati: sed ex eo, quod leue sit illud; quod mandatum ita vt affectus quasi sustentatus à tali leuitate, non ruat vere in contemptum; perinde ac vsuenerit in eo qui aliquid parui momenti furatur, cuius affectus ita sustentatur à paritate rei, vt habeat se; quasi non sit grauis transgressio præcepti Non furaberis: instituti maxime ad impediendam proximi notabilem læsionem in suis rebus. Atque hæc hæc tæms de regulis iudicandi de peccato num sit mortale, an veniale: quibus addendæ sunt nonnullæ obseruationes ad idem iudicium conducentes, ac in eo ponderandæ, cum iisdem regulis.

Obseruationes cum prædictis regulis coniungenda in iudicio de peccato an sit mortale.

SECTIO III.

64. **P**rima est. Quod vulgò existimatur peccatum mortale diuidi in superbiam, auaritiam, luxuriam, inuidiam, gulam, iram, & acediam; non esse sic intelligendum, quasi vel nulla sint alia peccata mortalia: id enim aperte falsum est. Vel quasi illa sint cæteris omnibus peiora; quoniam hæresis, excommunicatio, desperatio, & odium Dei, sunt peiora, quam auaritia & gula. Vel demum quasi semper sint aut sæpius sint mortalia: nam quædam ex eis tantum sunt venialia ex suo genere vt gula: & secundum quandam acceptionem, tum ira, tum auaritia; tum etiã acedia sumpta generaliter pro pigritia in quo-

rum explicationi non est nunc in morandum: quia proprius de illis dicendi locus est, cum ad præcepta Decalogi de singulis peccatis, habito ad illa respectu, tractatur, & inquiritur sintne mortalia. Vera autem ratio ita dividendi peccatum mortale est, quod prædicta omnia peccata, præterquam possunt esse mortalia, hoc habeant peculiare, ut possint esse multorum aliorum fontes & quasi capita: unde & peccata capitalia dicuntur. Sic enim cum quædam ex superbia vana ve gloria, tanquam ex infecto fonte scaturiant: & quasi ex parente originem accipiant, appellantur communiter filie superbiæ, seu vanae gloriae: quædem item simili de causa, filie auaritiæ; quædam filie luxuriæ, & sic de cæteris, pro ut videri potest apud Nauarr. in Enchir. cap. 23. & suis locis declarandum est.

Modi quibus veniale ex suo genere, contingit fieri mortale.

SECTIO IV.

65. **O**bservandum est secundò, peccata venialia quantumcunque sint numero, non posse æquivalere vni mortali: sicut neque cæcæ temporales illis debita, æquivalere possunt vni æternæ, quæ huic debetur: cum finit ad infinitum nulla sit proportio. Ita D. Thomas 1. 2. *quest. 88. art. 4.* E confirmatur, quia cum peccata venialia non fiat contra charitatem ea nusquam hanc tollunt; etiam si feruorem ipsius non nihil impediunt, dum per illa augentur affectus rerum terrenarum, quibus depressa voluntas non solet esse tam prompta, neque tam feruere in Dei amore, quam aliqui possent: perinde ac pulvisculus in oculum injectus non extinguit quidem, obnubilat tamen visum. Ad constitutionem autem peccati mortalis requiritur ut ipsum sit contra charitatem: hæcque spoliatur peccantem, & faciat æternæ mortis reum: quod omni peccato veniali negatur.

66. Si quis obliuiscatur ex cap. Tres, De penitent. distinct. 1. quæ humana fragilitate, quamuis parua, tamen crebra subrepat, si collecta contra nos fuerint, ita nos grauari & opprimere, sicut vnum aliquod grande peccatum. Respondendum est cum Nauarr. ad idem cap. num. sexto, non esse ita intelligenda ea verba, quasi plura venialia vnum mortale constituent: sed quod dum multiplicentur & negliguntur, animam ad mortale disponant: sicut vulnus curabile, si negligatur, fit incurabile. Vnde inquit D. Gregor. lib. 19. moral. cap. 14. Si curate parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter etiam maiora perpetramus: parua enim illa, sunt quasi cucullatantes, qui quamuis non mordeant, excitant tamen alios maiores domi dormientes, qui mordeant & deuorent, iuxta illud 19. Ecclesiastici. Qui spernit modica, paulatim decider.

Simili modo ad illud, Peccata minima si negligantur occidunt (quod est D. August. exponentis verba Ioan. 3. Qui incredulus est Filio non videbit vitam) respondet D. Thom. loco citato ad 1. inquit sensum esse, peccata venialia dispositiue causare peccatum mortale: nempe impediendo feruorem charitatis, reddendò que hominem tepidum: cui in Apocal. cap. 3. dicitur: Quia tepidus es, incipis te euomere ex ore meo; aut etiam inducendo paulatim ad legis contemptum illum, de quo paulo ante dictum est. Sic que habere communem sententiam Couarr. ait ad cap. Alma mater De sententia excommunicat. in 6. parte prior. §. 7. num. 7.

Quod autem Panormitanus ad cap. Nam contempnentiam De constitut. aliique nonnulli dixerunt, peccatum veniale per consuetudinem & frequentiam esse mortale; iuxta illud quod in cap. Vnum orarium, distinct. 25. §. Crimini dicitur ebrietatem si assidua sit, in eorum, *supple criminum capitalium*, numero computari. Item Couarr. ibidem, ex eo relict, quod sola iteratio actus non variet speciem illius in genere morum; si ex parte operantis nihil aliud addatur, unde talis variatio oritur: ita ut quintus ac sextus actus, sint eiusdem speciei in genere morum; cum tertio & quarto. Atque ita mendacium officiosum, aut verbum otiosum sæpius iteratum, perinde est veniale centesima vice, si cætera omnia sint paria, ac prima vice prolatum. Illud verò capituli Vnum orarium *glosa ad verbum ebrietas*, interpretatur de frequenti actu bibendi; qui quamuis de se tantum sit peccatum veniale, seu (vi in eodem §. Crimini habetur) ad minima pecca-

ta pertineat; attamen cum ita assiduum est ut transeat in studium & voluntatem inebriandi se, peccatum est mortale, iuxta cap. Ante omnia, distinct. 35. & cap. A crapula De vita & honest. Clericorum.

Quamquam si intentio agentis, siue in principio siue postea per talis peccati iterationem deueniet ad aliquid in quo sit materia sufficiens peccati mortalis: ut per iterationem parui furti ad quantitatem notabilem rei alienæ, inique sibi vniuersa: illud ex tali furtorum numero, per quod ad illam quantitatem notabilem attingitur, etiam si non excedat præcedentia, sitque perinde ac illa furtum rei valoris tantum modici, ut vnus oboli: peccatum erit mortale, ratione præcedentium similium, cum quibus in vnum coalescens, & continuatum intentione agentis, constituit ipsum reum notabilis iniuriæ proximo illatæ, atque adeo peccati mortalis, iuxta regulam ante traditam in cap. quinto.

Huius doctrinæ (quam Nauarr. attingit in Enchirid. cap. decimo septimo numero 140.) fundamentum est, quod per talem continuationem paruum furtorum sibi iniuriam succedentium facta sit vna notabilis detentio rei alienæ: adeo ut nihil in ea re minus sit, quam si quis qui talia furtum continuit, totam summam simul sumpsisset. Idem iudicium est de quouis alio casu, in quo quis grauem proximo iniuriam in bonis siue animi, siue corporis inferre intendit per leues iniurias iteratas; aut in quo per omissiones leues iteratas tenditur ad notabilem Dei irreuerentiam. Illa enim ommissio, cuius continuatione cum præcedentibus ad talem irreuerentiam pertingitur, peccatum est mortale: ut cum quis vult quotidie recitare vnam orationem dominicam cum saluatione Angelica, si negligit implere votum, primè quidem omissiones ex paruitate materie, tantum sunt peccata venialia: sed illa quæ ratione præcedentium cum quibus continuantur, & in vnam coalescunt; continent notabilem Dei irreuerentiam, peccatum est mortale. Quod intellige cum intentio taliter vouentis fuerit applicare tempus ad rem voto promissam: id est, ita obligandi se ad aliquem dictatum orationum numerum, ut non debeat dies effluere, quin semel saltem eas recitet. Nam si intentio esset rem voto promissam applicare ad tempus, ita ut obligatio ultra illud non progrediatur (perinde scilicet, ac obligatio recitandi officium diuinum aliquo die occurrens, non progreditur ultra illum diem) neque maneat eo elapsi; perinde centesima ommissio peccatum esset veniale ac prima: quia non continuaretur, nec in vnam coalescere cum præcedentibus. Cuiusmodi intentione si vouens non habuerit expressam, censetur habuisse tacitam, quando votum emisit in reuerentiam diei assignati: ut quando vouit recitare vnam orationem dominicam cum saluatione Angelica, omni die sabbathi, quia specialiter Beatae Virginis cultui dicatur.

Modi quibus mortale ex suo genere contingit esse veniale.

SECTIO V.

68. **O**bservatio tertia est, Actum liberum qui in genere entis est idem numero, successiue in genere moris peccatum esse veniale & mortale. Quod de actu libero à voluntate imperato patet ex eo, quod narratio fabulosa, quæ ad inutiliter fallendum tempus inlicita, inuito fuit peccatum tantummodo veniale, in progressu relata ad finem mortaliter malum fiat peccatum mortale: quia actio induit malitiam finis. Videri possunt antedicta lib. 12. cap. 1. Item ex eo, quod motus sensualitatis, qui præcedens plenam deliberationem est tantummodo peccatum veniale, permansens & approbatus à voluntate post perfectam deliberationem, peccatum sit mortale per tradita in præced. lib. 11. num. 44.

De actu verò elicitò, seu interiore voluntatis actu, patet etiam: quia si exerceri potest circa obiectum mortaliter malum: prius quidem cum deliberatione & aduertentia rationis tantum semiplena; & posterior cum omnino plena: & per consequens successiue esse peccatum veniale & mortale per dicta ibidem. Neque est quod quis opponat tunc esse diuersum numero actum voluntatis, sicut est intellectus. Id enim nullam vim habere ex eo patet; quod accedente de nouo cogitatione aliqua circa obiectum, non varietur necessariò voluntatis actus circa ipsum: quia non omnis actus intellectus mouet voluntatem: ut argumento est, quod hæc amplectente aliquid, multi actus intellectus interdum ad-

uerfus

uersus eam insurgant reclamantes ad ipsam reuocandam, qui nihil efficiunt: sed ipsa in obiectum suum sicut antea, fertur contra propriam conscientiam remurmurantem.

Veniale ex suo genere quatenus nequeat fieri mortale.

69. **O**bservatio quarta est: peccatum ex suo genere veniale (nisi forte ex superueniente conscientia erronea iudicetur ipsum esse mortale) nunquam posse fieri mortale ob solam circumstantiam non mutantem speciem actus. Sic enim intelligendus est D. Thomas 1. 2. *quest.* 88. *artic.* quinto, cum absolute dixit, peccatum veniale nunquam posse fieri mortale ob circumstantiam. Nam id constat falsum esse de veniali ex accidenti: seu ex imperfectione materiae vel deliberationis: siquidem tali imperfectioni, succedente perfectione, ex veniali fit mortale, ut manifestum est in casu, quo furandi voluntas dilabitur à re modica ad magnam surripendam: aut à consensu in fornicationem non plene deliberato, ad plene deliberatum. Falsum item est de veniali in ordine ad circumstantiam mutantem peccati speciem. Nam peccatum ex obiecto suo veniale essentialiter; ratione finis, vel alterius circumstantiae mutantis speciem, effici potest accidentaliter quidem, sed tamen verè mortale: ut visio qua quis sine concupiscentia, mulierem curiosè aspiciat, peccatum est veniale curiositatis: quæ perseverans vsque ad deliberatam concupiscentiam: efficitur peccatum mortale ex ordinatione ipsius in finem mortaliter malum, à quo distinguitur specie.

70. Ex qua observatione intelligitur, peccatum suo genere veniale, nunquam fieri mortale; ex eo tantum, quod prius propter se, & posterius propter aliud expectatur. Nam appeti propter se, aut propter aliud, modi sunt, qui etiam si faciant diuersam speciem in ratione entis naturalis. Illud enim facti intentionem finis, & hoc electionem mediæ, quæ sunt actiones voluntatis specie differentes non faciunt tamen in ratione entis moralis; cum ex illis secundum se non exurgat diuersa deformitas seu repugnantia cum recta ratione, morum regula. Sic igitur ne ad actum ioculosum nunquam fit mortale, ex eo tantum quod prius expectatur propter aliud, & aequam medium; postea expectatur propter se, & aequam finis: nisi forte expectatur tanquam finis vltimus; hoc est, omnia in ipsum tanquam in summam suam beatitudinem referendo. Talis enim appetitio noua accipit peccati speciem: nepe idololatria, vel infidelitatis. Quod peccatum cum sit mortale, ex ordinatione scilicet in finem, Deo valde iniuriosa, certum est in eo fieri de veniali peccatum mortale. Et quamuis eius generis appetitio vix expressè cogat ob illius absurditatem: tamen videri potest taciè contingere in iis quæ stultè ad aliquid nonnunquam ita affertur, ut decernant omnia referre ad illius conseruationem, parati omnia iura violare ad illam consequendam, vel retinendam. Qui quidem affectus peccatum est mortale, iuxta supra dicta in num. 22.

71. Intelligitur adhuc ex eadem observatione, quod cum peccatum per intentionem affectus voluntatis non mutet speciem, prout habitus est in lib. 14. num. 50. non fieri ex veniali mortale ob solam intentionem actus & affectus voluntatis. Unde non videtur assensendum iis, qui docent verbum ioculosum posse secundum libidinem qua voluntas ad illud afficitur ita crescere, ut sit peccatum mortale. Nam præterquam quod id durum est, datque occasionem inquietudinis conscientiae (quando quidem subinde esset dubitandum de peccatis suo genere venialibus, an in eorum perpetratioe tanta interueniat libido quæ sufficiat ad peccatum mortale ipsi reuocatur: quia peccatum veniale non alio nomine à mortali in infinitum distare dicitur, quam quod etiam si per intentionem circa suum obiectum crescat in immensum, non perueniat tamen ad mortale. Nam si perueniret, nullo modo in infinitum ab eo distare diceretur. Quia igitur peccatum ex suo genere veniale manens intra limites iustæ speciei, quantumcumque intendatur, retrahit omnem suam malitiam ab obiecto proprio, ex eoque nihil contrahit, per quod charitati oppositum, eam destruat (alioquin non esse, ex suo genere veniale) non potest effici mortale nisi per additionem circumstantiæ mutantis speciem. De qua re & in genere & in particulari satis multa dicta sunt in præced. lib. 14. fere per totum.

Mortale ex suo genere quatenus fieri possit veniale.

72. **O**bservatio quinta est D. Thomas 1. 2. *quest.* 88. *art.* 6. peccatum quod est mortale ex suo genere, fieri posse ve-

niale, non quidem per additionem alicuius, sed per deductionem; aut deliberationis, ut cum turpis affectus ex plene deliberato, fit semiplene deliberatus; aut materiae, ut cum voluntas furandi, à re magis ad paruum reuocatur. Defectus enim deliberationis & paruitas materiae, ut iam in præcedentibus docuimus, facit culpam leuem, quæ non dissoluit amicitiam cum Deo; & ideo mortalis non est.

73. **O**bservatio sexta est: motum cogitationis, vel delectationis secundum se repugnantis præcepto, etiam obliganti ad mortale; sicut ob aliquam circumstantiam boni operis excusatur omnino à peccato, per ea quæ lib. 11. cap. 5. in exposit. quintæ regulæ dicta sunt de iis qui patiuntur turpes cogitationes, in executione honesti sui muneris, *qualis est audiendi confessiones, vel studendi ad concionandum, &c.* ita etiam à mortali ex eo excusari, quod proueniat à causa venialiter tãtum illicita; ut exempli gratia, motum cogitationis vel delectationis carnalis, proueniẽtem ex verbis iocosis & otiosis, aut ex aspectu aliquo non moderato, aut ex actione aliqua curiosa, non esse iudicandum peccatum mortale, etiam præuisis esset & cognitis ex tali causa sequi. Dummodo tamen quis eiusmodi causis venialiter illicitis non occupet se ea intentione, ut delectationem carnalem capiat ex cogitationibus inde proueniẽtibus. Nam si talis delectatio fuerit voluntaria ea non solum in sua causa & indirectè, sed etiam in seipsa, & directè mala erit: atque adeo non tantum causæ suæ malitiæ veniali, sed etiam propriæ suæ mortali. Dummodo item directè delectationi præsentem non præbeatur consensus, complacendo sibi in ea; atque dum periculum consentiendi adesse aduertitur, eadem repudietur, nolendo omnino ipsam; ac cogitationem quoad fieri potest aliò transferendo. In quibus casibus non dari excusationem à mortali patet per ea quæ dicta sunt in cit. exposit. 7. regulæ. Ratio autem huius observationis sumitur ex humana fragilitate, ob quam tales cogitationes & delectationis motus a deo facile excitantur, ut non videantur in se voluntarij; ne quidem interpretatiue donec fuerit illis expressè adhibitus consensus: aut periculum ad sit illis expressè consentiendi: unde cum in sua tantum causa sint voluntarij, non habent plus malitiæ moralis, quàm eadem sua causa habeat.

74. **O**bservatio septima est: Id quod proxime dictum est de cogitatione, & delectatione non posse statui de opere secundum se illicito mortaliter: cum eius perpetratio magis sit in potestate hominis: quam motus cogitationis & delectationis, neque homo censeri possit habere se ad opus magis passivè, quam activè: sicut censetur ad motus cogitationis & delectationis. Hinc igitur fit, ut opus nihil habeat, unde à mortali excusetur: utpote sufficienter quod ad mortale requiritur, habens siue ex parte intellectus, qui ex hypothesi plene ad illud aduertit; siue ex parte voluntatis, quæ vult illud indirectè, seu in sua causa (quod voluntarij genus ad peccatum etiam mortale sufficere posse communiter conceditur) siue demùm ex parte obiecti, quod ponimus esse mortaliter malum. Quod si tenuis tantum, & aliquo modo confusius illius aduertentia, consideratio præcesserit: quia non erit plene voluntarium, nec erit peccatum plusquam veniale ex præced. cap. 4. Sicut nec erit peccatum, ne quidem veniale, si nulla penitus præcesserit illius consideratio, seu aduertentia actualis, etiam si adfuerit habitualis: quia nullo modo erit voluntarium: ne quidem eo nomine interpretatiuum, quod consideratio ipsa haberi debuerit, & potuerit. Quandoquidem prima consideratio circa obiectum aliquod, non est in hominis potestate, nec ab eo exercetur liberè: alioqui enim, ipsa deberet esse præconsiderata per aliam considerationem & hæc rursus per aliam, & ita in infinitum, quod absurdum est.

Quatenus inconsideratio excuset à peccato.

75. **V**bi nota obiter, quod in hac re silentio prætereundum non est, operationem vel omissionem de se illicitam cuius nulla præcessit consideratio, ne quidem tenuis aut confusa, excusari à peccato tanquam indeliberatam; cum omnis deliberatio sumat initium ab aliqua consideratione circa id, de quo deliberatur: ita ut nulla omnino consideratione interueniente circa obiectum aliquod, neque interueniat deliberatio, quæ ad peccatum necessaria est per antedicta in præcedenti lib. 11. cap. 1. itaque si toto aliquo die festo quis, sua libera voluntate domi maneat, etiam si habitu probe sciat eum esse diem fe-

stum, in quo audienda sit Missa: sed nihil omnino de hoc cogitauerit excusatur à peccato transgressionis præcepti Ecclesiastici de audienda tali die Missa: siue causa domi mandati fuerit honesta, siue turpis iuxta illud quod docent Caiet. 1. 2. quæ. 7. 6. art. 3. Alphonsus à Castro in lib. 2. de lege penali. 14. propof. 2. circa 2. concl. & Couar. in cap. Alma mater. part. prior. §. 10. num. 16. Euentum, vt homicidium, non imputari ad peccatū ei, qui illud inuincibiliter ignorauit, etiam si vacando rei illicitæ, causam illi dederit: quia ad rationem ignorantie inuincibilis alicuius facti, nihil spectat quod à causa licita, vel ab illicita prouenerit: sed tantum quod humana diligentia præuideri non potuerit: sicut non potuit quando in mentem nullo modo incurrit illius consideratio.

Quamquam tamen ex causa turpi sequens, imputabitur ad peccatum: non quidem in se, sed in sua causa, seu quod sit malæ causæ effectus, prout sub finem citati primi cap. expofitum est. Quod si quis dum se applicare uoluit alicui negotio, cognouit futurum ex tali occupatione, ut nō aduerteret suo tempore ad præceptum audiendi Missam, non excusabitur à peccato: quia talis inaduerterentia culpabilis est in eo, qui præuidens illius periculum, se sponte exponit. Vnde eiusmodi inaduerterentia contingens tēpore omissionis, non impedit quominus omittere peccet: sicut is qui apud se retinens aliquid venenosum si scit periculum esse ne imprudenter alicui illud fumendum porrigat, non excusatur ab homicidio, ex eo, quod postea porrigendo non aduerterit ad tale periculum: idemque iudicandum est si non scierit quidem; probabiliter tamen nec tantum scrupulose dubitauerit, aut tenuem saltem, vel confusam (sufficiens nihilominus ad consultationem inchoandam) habuerit cognitionem de tali periculo & absque diligentia in eo inuestigando adhibita: nullum adesse sine probabilitate crediderit. Namque talis aduerterentia habet tantum rationem ignorantie vincibilis, cum eā præcesserit sufficiens principium inuestigationis, per quam uinci potuisset: nimirum illa notitia tenuis vel dubitatio.

Secus esset autem, si sollicitè inuestigans tale periculum, vtendo debita inspectione circumstantiarum personæ, temporis, loci, & occupationis: tadè iudicaret probabiliter, nullum tale periculum verè adesse: contrariamque dubitationem lenem esse, ac scrupulosam. Nam tunc inaduerterentia rationem haberet ignorantie probabilis excusantis à peccato. Hinc intelligitur, si quis nullo modo cogitans, aut dubitans de periculo, proiciat lapidē, quē putat esse pomū, & aliquē occidat, non esse reum homicidii: si uero cogitans, aut rationabiliter dubitans de periculo, absq; alia inuestigatione proiciat & occidat, reum esse homicidii, & sic de aliis similibus.

Aduerte autem quosdam esse euentus, quorum periculum, causæ ipsorum statim manifestant: vt dispositio catapultæ in via publica, periculum homicidii: accensio ignis circa alienas segetes tempore messis, periculum conflagrationis earum: atque circa eiusmodi vix contingere inaduerterentiam inculpabilem, à peccato excusantem. Nisi quod interdū fieri possit vt operatio sit adeo subita, vt nulla aut saltem non plena præcesserit de periculo cogitatio, quæ rationem habeat deliberationis, requirentis aliquantum temporis.

De peccato mortali respectu metus, & periculi peccati obseruanda.

76.

Octaua obseruatio est. Id quod alias peccatum est mortale non desinere propterea tale esse, quod fiat metu:

vt prostitutionem pudicitie in puella, non desinere peccatū esse mortale, eo quod hæc ad illam sit inducta metu mortis. Probat: quia ratio voluntarii ad mortale sufficientis non tollitur per metum. Quamuis enim quod metu fit, vt fuga ex prælio, vel mercium abiectio in mare metu mortis, partim voluntarium, partim inuoluntarium esse dicatur: simpliciter tamē est voluntarium, & secundum quid tantum inuoluntarium: vt D. Thom. habet 1. 2. quæst. 6. art. 6. Et probatur: quia est magis voluntarium, quam inuoluntarium: cum dicatur & sit uoluntariū effici voluntate: id est, ex qua effectus est factus: inuoluntarium uero, ex voluntate inefficaci, seu quæ nullum sortita est effectum: uel eitalq; fuit, non uoluntas absoluta. Ad id quod maiori & meliori ex parte tale est, dicitur simpliciter tale: vt Athlops simpliciter dicitur niger, quia maxima ex parte niger est: licet albos dentes habeat ex quibus secundum quid albus dicitur. Quod si metus grauis aliquando ab obseruatione legis excusat, prout à nobis expofitum est in lib. 11. ca. ultimo, id fit, non quod metus de se tollat voluntarium sufficientem ad peccatum: sed quod legislator non intendat subditos obligare cum dispendio illo graui, de quo concipitur metus cadens in constantem uirtutem.

Nona obseruatio. Opus ex se uentiale aut indifferens trāsire in mortale, si operans constituat in proximo periculo peccandi mortaliter: quia is conuincitur suam spiritalem salutem contemnere: qui se illius amittendæ tam apertè exponit periculo: nisi tanta cautio adhibeatur, rerumque status ita mutetur, ut iudicio prudentis non sit de periculo ipso metuendum: aut certe nisi causa aliqua grauis irgeat illud subire, bona concepta spe de diuino auxilio ad uitium lapsū, quod non deest in necessariis. Vnde in cap. Cōsultationi, De frigidis, conjugari quorum coniugium est occulte irritum; ratione scandali propriæque infamie uitandæ, permittuntur tanquam frater & foror simul habitare, non sine periculo tetuum impudicorum.

Decima obseruatio est. Sitne aliquid factum, dictum aut conceptum cum pleno aut non pleno consensu, iudicari posse his modis. Primum, si aduertens in se prauum appetitum, sic animo se effectum sentiat, ut illum exequi data etiam commoditate plane nolit: signum est enim, non esse ei adhibitū consensum plenum: quem secuta esset executio: cum facultas executrix uoluntati omnino obtemperet.

Secundū, si motus prauus insurrexerit, & statim ac mens prauitatem illius aduertit, uoluntas illum excludere curat. Id enim signum est sufficientis non præstiti consensum saltem pleni. Quod habet maxime locum in iis qui ita dispositi sunt ut decernant potius mori, quam mortaliter peccare.

Tertiū, si quis dubitet an fecerit, dixerit aut concipuerit aliquid cum pleno consensu uoluntatis: tunc credendum est, si uir sit bonis motibus, & timorata conscientie, non consensisse plene: secus uero de homine deprauato & cauteriatā conscientiam habente. Ratio est, quia prior ille, ingenio odio prosequens peccatum, si illud admisisset cum pleno consensu uoluntatis, ad exosum tam turpem lapsum ita aduertisset, ut de eo nihil dubitaret. Hic uero posterior parui pendens peccatum, si non consensisset plene, nullum in eo suboriretur dubium.

* *

Laus sit mediatori Dei, & hominum Iesu Christo qui lauit nos à peccatis, in sanguine suo & eripuit à uentura ira.

AD LECTOREM BENEVOLVM.

Importuna mole nolui tibi grauis esse, pie Lector, cuius utilitati non modo studeo; sed & fastidio incommoquo; cautum uolo. Excreuisset utique plus æquo voluminis modus, si in hoc opere, quasi corpus unum conflans, præcedentibus sequentia atroxuissimem. Quocirca uisum fuit distinctione utri: cui ad stipulatur tractatio ipsa rerum; quæ à generalibus quasi profecta principiis; hoc priore volumine comprehensis; per speciales uelut alueos, sequenti posteriore deducitur ad singularum difficultatum cognitionem, quasi manu ducendo. Commoditate ergo hac utere: decerpens quæ tibi ad fructum; animabus ad salutem: Deo ad gloriam sint cessura, confidis: laboreque nostro fruire, & faue. Vale.

IN PRIVS

annuor. Bibliotheca S. Capucinarum paderborne